

Лесь Буді-Янський

МІСТИЧНІ НОВЕЛИ

ЗМІСТ

Дві смерті принцеси Анну	3
Троль у синьому камзолі	25
Легенда про нюрнберзького зайця	32
Думки Диявола між обідом та пообіднім сном	43
Еліксир вічної молодості	47
Наречена темряви	53
Полювання на музу	58
Легенда про сон Великої Матері.....	73
Пригоди Ганса Християна у нетрях Копенгагена.....	77
Істрія	82
Медіум	83
Про Василька піонера	93
Візит Президента	97
Повернення	101

ДВІ СМЕРТІ ПРИНЦЕСИ АННУ

Слово «Вавилон» походить від семітського «bab-illu», що означає «Брама Бога».

Серпень. Найдивніший і найнесподіваніший серпень у моєму житті.

Мама попросила мене, щоб я відвідав дядька Семена, її рідного брата, якого вона не бачила багато років. Я з радістю погодився. До того ж я вперше подорожував сам.

З подорожніми мені щастило. Так що дістався я до дядькового міста досить швидко і без неприємних пригод.

Дядько і тітка жили в маленькому містечку на Поділлі. В них була одна донька, старша за мене; вона давно вийшла заміж і переїхала до сусіднього містечка.

Самотні, вони дуже зраділи моєму приїзду. Одразу почали розпитувати, що та як. Як мама й тато, як брат. І що я планую робити в житті. «Такий гарний, розумний хлопець...» І таке інше. Проговорили ми до пізньої ночі.

Вранці мене розбудив запах свіжоспеченого хліба і захриплий спів одноокого півня.

За сніданком дядько розказував мені про місто. Потім ми навіть сходили разом на ринок. Містечко було маленьке. За день можна було обійти майже все.

В центрі ратуша як пам'ять про польські часи, старі квартали. Кілька православних храмів, костьол і вірменська церква. А на околиці хати під солом'яними стріхами. Дядько пішов у справах. Але тільки після того, як я його переконав, що містечко мале і я добре запам'ятав, де його будинок, і що не заблукаю за жодних умов.

Цілий день я гуляв містом. Надвечір зайшов до корчми.

Взяв собі щось поїсти. До мене підсів якийсь п'яничка і почав розповідати про старі часи і про те, як він воював, коли був молодий. На завзятого вояка він був не дуже схожий, проте довгий шрам на лобі викликав у мене повагу, тому я навіть погодився пригостити його чарочкою. Слово за словом – я й собі чарочку хильнув. Проте п'яничка надокучав своїми дедалі безглуздішими розповідями. А потім з'явилися ще якісь чоловіки і хлопці. Вони плескали мене по плечах, щось казали, запитували і розказували. Чарка за чаркою. Це почало мені набридати та й трошки непокоїти. Я розрахувався з корчмарем і вийшов на свіже повітря.

Ніч була місячна; зорі, мов маленькі очі, кліпали з неба. Чумацький Шлях вказував дорогу до Херсона. А я йшов до дядькової оселі невпевненим кроком. Остання чарка була зайвою. Однак я був переконаний, що швидко протверезію.

Так, а де ж та вулиця, якою я прийшов? Здається, оця. Ніч місячна, але місто чуже. Будинки й вулиці в ночі геть інші, ніж удень. Так, бачу церкву. Треба повернути наліво. Чи направо?

Далі вулиця почала спускатись вниз. Зліва будинки, справа соняшники.

Потім вже зліва соняшники, справа кукурудза. Здається, я заблукав.

Ось вуличка нова пішла. Зустріти б когось, бо буду так довго блукати. Вікна всі темні. Нічого не чути. Навіть собаки нема. От не пощастило!

Раптом до мене долинула тиха музика. Вона звучала так тихо, що я спочатку не був впевнений, чи справді я її чую. Проте поступово вона ставала голоснішою. І я майже почав розрізняти мелодію. Здається, грала бандура. Але якась дивна! Голос у неї був тонший, та й мелодія незнайома. Лютня? Так, це скоріше лютня, а не бандура. Але звідки тут, в цьому містечку, лютня?

Я підійшов до будинку, звідки наче вона лунала. І побачив вогник у маленькому віконці. Я підходив, а вогник розгорявся все яскравіше. Я зазирнув у віконце.

* * *

За тьмяним склом мерехтять вогні, чути музику і голоси.

Раптом за спиною дівочий голос: «Що, хлопче? Любиш заглядати у чужі віконця?»

Я обернувся і побачив молоду дівчину. Було темно, але я одразу вирішив, що вона дуже гарна.

«Який невихований парубок!» – сказала вона і, прикрившись рукавом, засміялася. І сміх її розсипався довкола, мов срібні дзвіночки, мов краплі свіжої роси.

«Та ні, я не заглядав, просто лютня... це дивно...» – почав невміло виправдовуватись я.

«Ну що ж, заходь, якщо тобі так цікаво!» – сказала вона, жестом запросивши увійти до будинку.

Збентежений несподіваним запрошенням, я трохи розгубився і увійшов разом із нею до темряви будинку.

Двері відчинилися без скрипу. Мабуть, петлі змастили, подумав я. Так само безшумно вони й зачинилися. Двері зсередини виявилися значно новіші, ніж ззовні. Знадвору двері були старі, порепані, а зсередини – нові дубові з металевими петлями, які в темряві виблискували, мов срібні.

Дівчина запалила свічку від каганця і, взявши мене за праву руку своєю тонкою холодною рукою, повела за собою далі. «Це мій дім», – сказала вона і глянула на мене.

«Боже, яка вона гарна!» – подумав я. Її очі були... Ні, я не знаю, якого кольору були її очі, або світло-зелені, або світло-сині, в темряві не роздивитись, але вони були величезні, трішки підведені, і від того здавалися ще більшими і трохи розкосими. Довге руде волосся дрібними кучерями спадало на плечі. Сукня була простою полотняною, з незвичною вишивкою біля коміра і з широкими, мов крила, рукавами.

На ногах її були шкіряні постолы із загнутими носками й металевими застібками.

Ми проминули морок сіней і увійшли до освітленої кімнати. У ній було повно людей, грали музики і горіли свічки, стояв накритий стіл. Я був збентежений раптовим запрошенням і тим, що опинився в колі незнайомих. Мабуть, тому всі звуки, музику і голоси я чув ніби крізь шар вовни, а бачив все мов крізь пелену туману.

Кімната була велика, з невисокою стелею. З неї звисали різнокольорові стрічки. На підлозі розкинуті польові трави і квіти. Тому і повітря в кімнаті було трохи важким, але приємним, духмяним. До пахоців трави додавався ледь чутний запах поту і вина. Видно, що люди святкують. На мене ніхто не звертав уваги. Вся ця публіка танцювала, грала на інструментах, розмовляла, сидячи за столом або прогулюючись кімнатою.

Я тільки зараз помітив, що кімната не одна, за нею відкривались інші кімнати, а далі – інші. Дівчина тягла мене за руку, і я йшов за нею, повз усіх цих дивно вбраних людей. Вони одягались не так, як дядько і тітка. Одяг був дещо старомодний і схожий на іноземний, і на сорочках вишиті явно не наші візерунки. Можливо, угорці, подумав я, чи турки. Але звідки на Поділлі угорці? Та й не бачив я ніколи ні тих, ні інших.

Музики грали незвичну музику – повільну, майже без мелодії, грали неголосно, створюючи фон, легкий і ненапружений настрій. Дві лютні, скрипка і сопілка. І невеличкий барабан, який тільки ледь чутно, ненав'язливо відбивав ритм, не заглушуючи голоси інших інструментів.

Ми зупинилися під стінкою в напівтемному кутку і почали дивитись на танцюючих. Вони рухалися повільно, в незвичному, але дуже простому танку.

Пари кружляли кімнатою. А серед них був самотній, тому зацікавив мене, хоча інші не звертали уваги на нього. Це був якийсь поважний чоловік сорока років з лишком, в довгому плащі і з короткою сивою бородою. Він танцював, не потрапляючи в такт, із заплущеними очима, обійнявши себе за плечі і дослухаючись до якоїсь своєї лиш йому чутної музики.

«Це мій родич, – сказала дівчина. – Двоюрідний брат моєї мами. Тут всі – мої родичі або родичі моїх родичів. Наша община халдеїв настільки мала, що вже давно всі одне одному рідні. До речі, як тебе звуть?» І вона подивилась на мене з зацікавленою посмішкою.

«Олесь», – відповів я і ледь почервонів, тут же подумки висваривши себе за клятву сором'язливості. Природа наділила мене дивною здатністю червоніти, навіть якщо я не хвилююсь, а просто сміюсь, а уявіть, як же я червонію, коли справді бентежусь? Та й назвати треба було себе Олександром, для більшої солідності, а я Олесем обізвався, як мама мене кличе. От чорт!

«Мене звуть Анну», – відповіла дівчина і потиснула мені руку.

Дивний звичай для дівчини – потискати руку чоловіку, але після такого привітного рукостискання мені стало легше. Ми знову дивились на танцюючі пари.

«Чому він танцює сам?» – спитав я.

«Ні, не сам. Він танцює зі своєю дружиною, яка померла багато років тому, ще коли вони були молоді. І з тих пір він завжди танцює тільки з нею. А так він зовсім не божевільний і навіть дуже розумний чоловік. Ходім, я покажу тобі інших родичів. Вони цікаві!» – сказала вона і знов потягла мене за собою.

Ми підійшли до широкого столу, на якому стояли різні напої і страви. За столом сиділи люди, але не їли. Дехто привітно подивився на мене і навіть посміхнувся, а більшість продовжувала розмовляти, хоча через музику я б не розібрав їхнього бурмотіння. Бо ж музика почала грати швидше і голосніше.

«Це Гішель, – вказала Анну на дядька в круглих окулярах. – Він дуже вправний ювелір, до нього навіть приїжджав вчитися якийсь єврей із самого Бердичева. Він вміє розмовляти з камінням і робити золоті прикраси без допомоги вогню. Він каже, що золото попросило не пекти його вогнем. На жаль, каміння і метали цікавлять його більше за людей.

А це Тамун – він кращий в світі швець. Він прикладає до людини шмат тканини і тут же ріже і сшиває одяг, і все це без мірки. Він може за добу повністю зробити людині вбрання. Кажуть, що вночі вбрання саме шиється за допомогою чарівної голки. Хоча насправді йому просто допомагають діти.

Це Мальтіш. Бачиш, той, що рахує монети? Він кращий торговець в окрузі. В нього угода із золотом. І він пам'ятає обличчя кожної монети, яка побувала в нього в руках. І часом, коли гроші до нього повертаються, він посміхається їм, як старим друзям. Він каже, що гроші ніколи не йдуть від нього назавжди.

А це Марпат, бачиш, та гарна жінка з довгим чорним волоссям? Вона найкрасивіша в нашій общині. Вона завжди вагітна, причому від чоловіка в неї завжди народжуються дівчата, а від коханців – хлопчики.

А це Гальмеш», – вона показала на старого сивого чоловіка.

Довгі сиві кучері, довга біла борода, великі кудлаті сиві брови, з-під яких очей не видно, чудернацький гострий капелюх на голові. А ще він кутався в якийсь сірий плащ, ніби мерз. Дивний дідуган. Він читав книгу, точніше, сувій, похнюпившись і ворущачи губами, не звертаючи уваги ні на музику, ні на людей.

Виявилося, що всі будинки халдеїв пов'язані коридорами і фактично собою становили один великий будинок. Ми йшли анфіладами кімнат, і вона розповідала мені про Гальмеша.

«Гальмеш – найстаріший член общини, ніхто не знає, коли він народився і коли помре, а він знає все, він

розмовляє з богами, пам'ятає всіх і все, знає історію нашого народу, знає, якими шляхами рухаються зорі, вміє зупиняти час і подорожувати в минуле. А ще він вміє бачити Вавилон! Коли я була маленька, я часто сиділа біля нього і просила показати мені Вавилон.

Він казав зачекати, бо був зайнятий. І я сиділа і чекала. А він читав, читав свої сувої. А іноді щось писав гусячим пером і чорнилом. Писав новий сувій або переписував старий ветхий.

І це було довго. Іноді півдня або й день. Але я сиділа біля нього і чекала. І слухала. І те, що спершу здавалось нерозбірливим шепотінням, почало складатися в чіткі слова і речення. Так я вивчила стару мову нашого народу. Тепер її знають тільки двоє: він і я. Гальмеш казав мені, що це кров предків навчила мене старої мови.

Але я знаю, що це Гальмеш мене навчив випадково, читаючи свої старі сувої.

Він завжди проказував пошепки те, що читав або писав, – кожне слово, і якщо сидіти дуже тихо, якщо затамувати подих, то можна було все розчути. І якщо я слухала дуже довго, я починала бачити Вавилон – у вранішньому мареві він поставав над річкою Євфрат. Вавилон. Величне місто. Три кола високих стін оточували його і робили неприступним. Місто мудрості і слави. Місто астрологів і жерців, місто ста тисяч жителів і тисяч храмів. Місто величних палаців і галасливих ринків. Місто заплутаних вулиць. І темних завулків, де ховались чаклуни і провидці. Місто, куди прямували кораблі і каравани з Півдня, Півночі, Заходу і Сходу. Місто, куди стікались товари, гроші, мудреці і хвороби зі всього світу. Місто, де всього було вдосталь і ніколи нічого не вистачало. Місто, де жили люди дотепні і сумні одночасно. Розумні і наївні. Цинічні й романтичні. Люди, які вивчили безліч таємниць всесвіту, хоча знали про марність усього сущого.

Місто десяти брам. Місто десяти богів. Перше найбільше і найзначне місто на землі. Перша столиця світу. Місто, з якого все починалось!

Єгипет тоді ще був молодий. Він тільки розквітав у дельті Нілу, мов лотос. Він був простий і беззахисний у своїй наївній вірі у власні сили. І Вавилон підтримував єгиптян і навіть подарував їм кілька богів і частку мудрості. І допомагав Єгипту, допомагав тисячі років, поки Єгипет не постарішав і не перетворився на напівживу мумію, яку розірвали на шматки невгамовні парфяни і честолюбні сини Риму.

А після загибелі Єгипту прийшов і час загибелі Вавилону. Під стіни старого міста прийшли десятки тисяч парфян. Тисячі прапорів. І сотні парфянських шляхетних гербів на щитах. Парфяни взяли штурмом Вавилон і пограбували його. І набальзамовані мумії вавилонських царів були викинуті з їхніх гробниць під колеса возів, якими парфяни вивозили з міста награвоване. А потім прийшли грецькі фаланги. Вони пройшли через Вавилон, мов ніж крізь пісок. Вони доби́ли й остаточно зруйнували його. А потім знов прийшли парфяни, або, як вони ще себе називали, перси. І так загарбники і переселенці накочувались і відходили, як хвилі одна за одною, розмивали обличчя Вавилону і розвіювали общини халдеїв по всьому світу. Халдеї зникають. Халдеї змішуються з чужинцями і забувають про те, що вони халдеї. Але ми... Але наша община... Ми пам'ятаємо Вавилон, точніше, пам'ятаємо про пам'ять наших предків про Вавилон.

Гільмеш дуже любить мене і називає принцесою. Старий дивак вважає, що я царського роду. Смішний.

Та досить по це, давай краще танцювати. Або розкажи щось про себе».

Я не був впевнений, що зможу розповісти щось цікаве, тому я простяг їй руку і запросив до танцю. Танцюрист із мене далеко не найкращий, тому насправді я дуже хвилювався, але намагався цього не

показувати. Ми кружляли по залі, а Анну була легка, мов пір'їнка. І руки мої відчувати її тендітне, худеньке тіло. І руде волосся її, мов хмара, огортало мене. І очі її, великі зелені очі... Я дивився в них і бачив там своє відображення, я вглядався в них, і вони ставали величезними, мов небо. І я губився в них і забував про все на світі...

Перший поцілунок був легкий, мов подих метелика, я навіть не відчув його, я навіть засумнівався, чи він був насправді. І лиш маленькі срібні дзвіночки співали в моїх вухах. Тоненький, чистий і ледь чутний дзвін.

А потім ми бігли сміючись повз танцюючих людей і ховались у якійсь темній кімнаті. Ми були самі, і я цілував її жадібно, нетерпляче, і руки мої стискали її тендітний стан, і долонями своїми я відчував її худеньке тіло, її беззахисні реберця під сорочкою з чудернацькими візерунками.

«Припини, припини, – благала вона, заплющуючи очі і запускаючи пальці в мої кучері. – Ще не час, припини, мій коханий, будь ласка!»

Я опам'ятався. Я намагався заспокоїтись і приборкати своє дихання, я обіймав її і цілував у скроню і в вухо, а вона ховала обличчя в мене на плечі, а потім на грудях. Вона ніби ховалась за мене від когось, намагалася вся поміститись в моїх обіймах, і мені було приємно це відчувати. Я обіймав її, знову цілував, заглядав в очі, цілував її руки, кожен з її тоненьких пальчиків. «Анну, чому в тебе такі холодні руки?» Вона знижувала плечима і опускала очі долу. Я зігрівав її руки своїм подихом і своїми поцілунками, вона сміялась, сльози блищали в неї на віях, а руки її ставали теплішими і теплішими.

Я й не помітив, як минув час. Про час нагадала вона.

«Лесю, приходь завтра знову, як стемніє, але не раніше, бо нас не буде вдома, а як буде ніч – приходь як зараз, в нас свято триває ще дві ночі, приходь, я буду чекати. Ой! Ледь не забула! Нікому не кажи про мене

і про нас. Навіть тітці та дядькові не кажи. Люди дивно ставляться до нас. Ми дуже відрізняємося. І тебе можуть до нас не пустити. Не кажи нікому, щоб не було біди. Приходь завтра! Я буду чекати!»

Ще один поцілунок.

І я опинився надворі перед зачиненими дверима. І ніч втрачала сили. І через хвилику на сході почав прокидатися ранок. І скоро перший півень, цей сонний вартовий біля брами дня, прокричав, що сонце встає.

Прохолодний ранок. Я йшов додому і намагався зрозуміти, що відбулось і що відбувається. А потім я спав, а прокинувся вже близько полудня. Запах молока і свіжоспеченого хліба зустрів мене і, здавалося б, остаточно розвіяв чари минулої ночі. Але... Ні, таки не розвіяв. Весь день я допомагав дядькові лагодити дах його будинку, проте думав про Анну. Вона була мов сон, але сон такий реальний і такий захоплюючий, що не хотілося прокидатись.

Наступної ночі я знову пішов на південну околицю міста і знайшов будинок з маленькою баштою і вогником у віконці. І знову Анну тремтіла в моїх обіймах, а губи її розкривались під натиском моїх губ. Я дихав її свіжим подихом і знову тону в озерах її згубних очей. Халдейська община знову нічого не їла і не пила, але вони танцювали і про щось шепотіли між собою. І ніхто не звертав уваги на нас із Анну. А нам тільки того було і треба. Ми танцювали. Ми цілувались. Ми розмовляли про все і ні про що. А потім піднялися з нею на горище і увійшли в маленьку башту на даху. Там було так тісно, що ми стояли близько-близько одне до одного і дивились на небо. Я дихав запахом її волосся, а Анну розказувала мені про 13 головних сузір'їв і про її улюблену зірку – Венеру, про зірку Іштар. А ще говорила щось про Гілмеша і про те, як її далекі предки по зорях читали, коли розіллються річки Тигр і Єфрат. І я цілував її. Тут під зорями ми освідчились одне одному і поклялися завжди бути разом.

Але час спливає швидко. Вона поспішала і, збиваючись і хвилюючись, казала мені, що заручитись треба взавтра, інакше доведеться чекати цілий рік, такі в них, халдеїв, звичаї. І вона не піде проти звичаїв, бо родичі не дозволять їй бути разом зі мною, богиня Іштар не дозволить. Все треба було зробити завтра. Обов'язково. І заручини, і весілля вночі тут у них, у халдеїв. А я був п'яний і щасливий. Я дорослий, я впевнений у собі чоловік, я повернувся до матері і приведу в дім свою молоду красуню дружину, і мати обійме мене і її! Нічне весілля без моїх родичів? Хай буде нічне весілля! Головне, що чарівна Анну навіки стане моєю! Я цілував її. Вона хвилювалася і просила: «Тільки нікому не кажи! Благаю тебе, нікому зі своїх не кажи! Благаю, коханий! Я так хвилююсь! Обіцяй мені, що все буде добре!»

Я обіцяв їй, що все буде добре. Знову ранок, і знову я покидаю дивну оселю халдеїв, які щось святкують вночі. І знову перші півні, мов трубачі, вітали мене як переможця. Ех! Як добре жити на цьому світі! Чи знав я ще кілька днів тому, що зустріну кохання? Що тут зустріну кохання? Що я зустріну кохання? Я би розсміявся, якби хтось мені сказав. Я вважав, що кохання – то дурна вигадка для наївних дуреп. А це реальність. Це біль солодкий в грудях. Це легке духмяне божевілля.

І білі крила розкривались у мене за спиною, коли я йшов до дядькового дому і думав про майбутню ніч.

«Любий! Тільки не розкажуй про це нікому!»

* * *

Я весь день готувався, прав одяг, прасував його, знайшов і зашив кілька дрібних дірочок. Сходив в цирульню – мене підстригли і поголили. Якщо чесно, я трохи хвилювався, але ж і радів. Я був немов хмільний від щастя. Я прийняв рішення, мені було легко і радісно.

Дядько і тітка спостерігали за мною і посміхались. Вони явно здогадувались, що я знову йду на побачення. Проте й гадки не мали, наскільки воно буде для мене важливим.

«Ти подивись на нього, – сказав дядько. – Козакує так, що аж ночувати не приходить!» Він підморгнув тітці.

«Ой, Боженьку, що ж я матері його скажу!» – сміючись, відповідала тітка.

Я відчував, що вони за мене радіють. Мої милі дядько й тітка, люди, які вже починають старіти, яких я встиг полюбити за кілька днів.

Коли тітки не було поруч, дядько почав розпитувати, чи буду вдома вночі чи вже вранці. Хто вона? Дівка чи молодиця? І чи не будуть мене бити за моє козакування? Я відповідав сміючись, що бити не будуть, бо родичі дівчини мене люблять, і що ми з нею, мабуть, одружимося.

Сьогодні вночі в нас будуть заручини, бо такі в них, халдеїв, дивні звичаї. «Дядьку, чому ти ніколи не розповідав мені про халдеїв, що живуть у вашому місті? Вони ж такі цікаві. Я й не думав, що у Вашому місті можуть жити такі незвичайні люди!»

Обличчя мого дядька раптом посіріло і витягнулось.

«Ти був на південній околиці?! Ти був у вавилонців? Ти був у мертвому кварталі?!»

Дядько вирвав у мене з рук мою вишиту сорочку і кинув її на підлогу. Вчепився в мене своїми жилавими руками. (Боже, який він сильний, хоч і немолодий вже!) І закричав мені в обличчя: «Вони мертві! Вони давно мертві!!!»

«Вони... вони вип'ють із тебе життя, як сік. І не відпустять тебе!»

Я почав видиратися з міцних рук свого дядька. Мене охопив жах.

Мене мов по голові вдарило.

А він чіплявся за мене, ніби потопає, і кричав мені в обличчя: «Вони привиди! Їх немає! Вони мертві!»

Раптом він відпустив мене, почав обіймати, гладити і тремтячим голосом вмовляти: «Хлопчику, це тобі наснилось, їх нема! Це тіні і тільки. Їх нема! Ти розумієш? Ще коли я був маленький, вже ніхто з них не жив. Вони вбиті. Була війна. Під час війни вбивають і за менші провини. А їх вбили за те, що вони відрізнялись від інших людей. Дехто вважав їх євреями, але вони і від євреїв відрізнялись. Ніхто не знав, хто вони і звідки. Їх називали «вавилонці».

Була війна, і їх вбили усіх за один день – і дітей і жінок, і старих, всіх.

Це було задовго до того, як я народився. І квартал той мертвий. Ніхто там не живе. Не ходи туди. То все мара, то все сон. Не ходи. Якщо ти збожеволієш, що я скажу твоїй матері?»

У грудях моїх холод і біль. Боже. Боже єдиний! Милостивий! Я чомусь одразу повірив дядькові. Я вибіг із будинку, залишивши дядька плакати. Боже, як я біг вулицями міста! Якби в мене були чорні крила, я б летів. А люди дивились на мене як на божевільного. Я біг, і мені здавалося, що ноги приростають до землі. Я мусив, я мусив переконатися, що дядько неправий. Хоча... я вірив йому. І я ненавидів себе за те, що вірив дядькові. Ні, вона жива, вона мусить бути жива! Але ж я ніколи не бачив вавилонців удень. Чому вони ніколи не їли, а лише сиділи перед їжею і напоями? Вони ніколи не розмовляли зі мною і ніколи не дивились мені у вічі.

Але ж вона розмовляла зі мною, вона торкалась мене, і в очі дивилась, і цілувала мене!

Я перетнув пустир. Я добіг до кварталу вавилонців. Вітер носив пил вулицею, що заросла лопухами і чортополохом. Будинки були сірі і мертві, повільно руйнувались.

Вікна закриті віконницями, вибиті або замуровані.

Я зайшов до її будинку. Скрізь затхлий запах, поламані меблі, пил, павутиння, тлін, запустіння. Я опустився на підлогу і заплавав.

А потім прийшов дядько і показав мені маленький цвинтар вавилонян. Їх напіврозвалені склепи, їх кладовищну каплицю, де живуть голуби. Ми ходили поміж беззахисних малих могил, і він розказував чутки, що чув у дитинстві про загибель халдеїв. Він показав мені кілька довгих земляних горбочків і сказав, що саме тут поховали вбитих з общини халдеїв.

А в їх кварталі так ніхто й не поселився. Всі, хто пробував жити в їх будинках, швидко з'їжджали звідти, бо нібито чули вночі, як зітхають і плачуть халдеї, а їх тіні ходять темними кімнатами, риплять підлогами, грюкають дверима і ніби щось шукають. Дехто намагався використовувати їх будинки як господарські приміщення і склади – але до чого не вдавалися, а артілі розорювалися, товари на складах їли миші і пліснява. Так ці будинки і залишилися руйнуватися. А з тих пір люди намагаються обходити цей квартал стороною. Навіть п'яниці туди не потикаються. Був, правда, один зайда. Ніхто не знає, звідки він прийшов. Він не мав сім'ї, жив випадковим приробітком. Всі гроші пропивав. Так от той дядько поселився в кварталі вавилонців. Він розказував у шинку, що нікого не боїться, навіть мерців. І додавав, що до нього приходять вночі гарна жінка, з волоссям чорним, мов крила крука. І з тілом білим, мов сніг. Але довго він не прожив. Життя витікало з нього, мов вино з пробитого міха. За тиждень він осліп і збожеволів. Він бігав містом і щось кричав про Вавилон і жінку з чорним волоссям. А потім зник.

Мої сльози закінчились, і ми з дядьком просто сиділи поруч на цвинтарі і мовчали. А потім повільно пішли додому.

Того ж дня я поїхав з міста. Я не міг більше тут залишатись. Дядько і тітка мене проводжали, і коли я прощався з ними, я побачив, що вони вже геть старі люди.

А вночі мені наснилась вона.

Я намагався побачити її, але не міг. Я не бачив обличчя Анну. Я тільки бачив її руки. Сухі, холодні, але гарні і такі рідні. Ці руки гладили моє обличчя, і я чув, як вона плаче.

Вона гладила моє обличчя і казала: «Коханий, нащо ти це зробив? Нащо ти розказав про мене? Халдеї кажуть, що раз на сто років в ніч Аш Ану мертва людина може змінити свою долю і повернутися в життя. Потрібно зустріти живу людину, яка покохає мертву, і тоді після опівнічного весілля і шлюбної ночі мертва людина стане живою. Вранці я б цілувала тебе губами, червоними мов корали, дивилась у твої очі очима, повними життя, і ти б чув, як б'ється моє серце.

Вранці ми поїхали б до твоїх батьків, і вони б полюбили мене. Ми б жили в місті, в якому ніхто і ніколи навіть не чув про халдеїв. Ти б забув те, що не слід пам'ятати. І я б забула своє старе життя і стару смерть.

Я б любила тебе, як сонях любить сонце. Ми любили б одне одного, як лебеді, як лелеки. І я б народила тобі дитину. Справжню живу дитину. Це була б дівчинка з блакитними очима і рудим хвилястим волоссячком. Я вже майже чула її голос. Як я хотіла її народити! Як я хотіла! Але в мертвої людини є тільки один шанс повернутися до життя. Один на цілу вічність. Любий, тепер я вже не бачу тебе. Я вже сліпа. Я розчиняюсь у темряві і зникаю в ній.

...Любий, нащо ти це зробив?»

Після тієї ночі я більше ніколи її не бачив. Можливо, я був не готовий її зустріти. Але доля не запитує, чи ти готовий.

Цей випадок отруїв мене, проте я залишився живий.

Епілог

*Іноді епілог триває
довше за саму історію.
Іноді він триває все
життя.*

Минули роки. Я закінчив інститут, потім другий (Інститут Агатангела Кримського). І став археологом, а також спеціалістом по східних мовах і східних культурах, зокрема месопотамських. Працював перекладачем, допомагав нашим військовим радникам в Іраку. Нас там була ціла група сходознавців – група божевільно закоханих у мертві світи, в мертвих богів і богинь.

Вдень наша група працювала перекладачами. Наші військові радники вчили жителів Сходу вбивати одне одного найсучаснішими методами. Наші будівельники допомагали жителям Сходу відбудовувати міста, які були зруйновані методами наших військових радників. А група сходознавців-перекладачів допомагала і тим, і іншим. Це вдень. Пекучий день, коли ти втрачаєш самого себе від спеки і сам перетворюєшся чи то на віковичний месо-пил чи на божевільного Голема з месо-глини.

А ввечері і в вихідні іракці дозволяли нам вести розкопки і працювати зі старими манускриптами в музейних сховищах. Задля цих вечорів і вихідних ми і терпіли цю спеку і цей всепроникливий месо-пил.

Ману-скрипт, Ману-скрипт. Божество Ману? Невже і тут?

До чого тут Індія? Не «Ману», а «manos» – рука. Ти божеволієш. Опануй себе.

Ми вели розкопки. Ми розшифровували літописи, до яких сотні і тисячі років не торкались руки людей. І мертве обличчя месопотамської минувшини поступово проступало перед нами – воно було страшне і захоплююче.

Я прикривав очі рукою від сонця і дивився на Вавилон – він здавався нереальним у мареві теплого повітря. І я ніби бачив у цьому мареві два Вавилони – сучасний і той старий, безсмертний і легендарний.

І мені здавалося, що я торкаюсь руками небесно-блакитних воріт Богині Іштар. І очі сірруфів (чудернацьких істот – птахо-левів) дивились на мене зі стін галереї Іштар.

На розкопках я осатаніло копав глину й пісок. Копав так, ніби намагався там знайти Анну, хоча знав, що вона лежить в землі Поділля і давно вже зотліла і тілом, і душею.

Але я мав знати, чи був шанс у Анну і в мене. Чи божевільний я, чи Анну насправді існувала? Чи привиділась мені? Чи її створив мій хворий мозок?

Ніч.

Бібліотека Ашурбаніпала.

Глиняні клинописні таблички під моїми руками.

Свічки мерехтять. Десь поруч літає величезний метелик. В музейному архіві прохолодно, нікого поруч, і тільки привиди месопотамських літописців стоять наді мною і шепочуть, шепочуть свої слова. Бо вони живі лиш доти, доки комусь потрібні їх нещасні, самотні, безглузді, безсилі старі таємниці.

Я люблю клинопис. Він значно лаконічніший за наше фонетичне письмо.

Мої пальці легко торкаються клинописного тексту, ніби я не вірю очам і хочу перевірити пальцями. Клинопис – об'ємний шрифт, при бажанні його можна читати у повній темряві.

Мало хто знає, що єгипетська магія, таро, європейська магія, астрологія і навіть іудейська кабала – всі ці практики стоять на фундаменті, що закладений у старому Вавилоні.

Переді мною повне зібрання вавилонських магічних текстів.

«Як взнати таємне ім'я людини, тварини чи демона»

«Як вбити людину, не торкаючись її і не маючи
навіть пасма волосся»

«Як зварити зілля довголіття»

«Як побачити в дзеркалі потойбічний світ»

Ні. Ні. Не воно.

«Як загоїти рани тілесні й душевні»

«Як пізнати мудрість богів»

«Як керувати богами»...

От шахраї!

Як... Як... Як...

Ось воно!

«Мерці»

«Мерці – на захист скарбу»

«Як керувати мерцями»

«Ліки й отрута з мерців»

Блін.

«Мерці-вампіри»

«Мерці-людожери»

Ні, ні.

Ось. Знайшов!

«Ніч Аш Ану»

Так, мабуть, це – саме те, що я шукав. Молю тільки,
щоб текст був повний. Читаю книгу «Ніч Аш Ану».

Спочатку йде стара легенда про сходження Іштар в
світ мертвих і про повернення її до світу живих. А
потім...

Але ж читатиму з початку.

...Іштар, світла цариця, богиня кохання, спускається
в підземний світ. Вона хоче відвідати свою сестру
Ерешкігаль, богиню смерті і присмерку. Ерешкігаль
у траурі – в неї помер чоловік. Іштар готова розділити з
Ерешкігаль її скорботу. Однак Іштар попереджає свого
слугу Ніншубуру, що якщо вона не повернеться
протягом трьох днів, він має просити допомоги
у верховних богів.

Іштар підходить до Першої Брами в Підземний Світ.
Браму стережуть демони-охоронці. Іштар вимагає від
Неті (своєрідного месопотамського Харона), щоб він її

пропустив у Підземний Світ. І Неті погоджується провести Іштар крізь всі Сім Брам Підземного Світу, проте біля кожної Брами забирає в неї якусь її річ.

Іштар віддає йому вінець Едена, що прикрашає її голову, потім скіпетр, вінець лазуровий, подвійні підвіски, золоті браслети з рук, сітку, що прикриває груди, спідницю.

«Мовчи, Іштар, мовчи.

Такі закони Підземного Царства»

Сім речей віддала Іштар, щоб пройти крізь сім Брам. Сім речей – сім амулетів, що захищали Іштар. Такі закони Підземного Царства. І ось стоїть вона оголена і прекрасна, і від звичайної гарної жінки її відрізняють лиш великі прозорі крила в неї за спиною. Крила, як у великого метелика.

«О, Іштар! Твоя оголеність прекрасніша за найбарвистіші шати!»

Жорстока Ерешкігаль боїться, що Іштар забере в неї владу над Підземним Світом, і вбиває її своїм смертоносним поглядом.

Через три дні і три ночі Ніншубур, вірний слуга богині Іштар, плаче і просить допомоги у богів.

Відмовляють всі боги, крім Енкі старого – батька Іштар. Енкі створює двох істот (Кургаллу і Галатуру), які проникають у Підземне Царство і з дозволу Ерешкігаль забирають тіло богині. Кургалла і Галатурра оживляють Іштар «травою життя» і «водою життя». Іштар намагається повернутися з Царства мертвих. Вона знову проходить Сім Брам, і Неті повертає їй всі сім речей-амулетів, що вона залишила. Проте підземні демони-охоронці не випускають її на поверхню.

«Царство підземне –

Країна, звідки нема вороття!

Непорушне правило підземного світу!

За голову – голову хай залишить вона!»

Іштар перетворюється на ящірку і тікає від демонів-охоронців. Тікає в місто Урук до свого коханого Думуза. Проте демони-охоронці ідуть по сліду і знаходять Іштар.

*«Малі й великі демони пащі роззявили:
«В підземне царство відправляйся!
Коли з підземного світу пішла,
Собі заміни не знайшла!»*

*З такими словами до світлої Іштар вони увірвались!
Іштар налякана в руку Думузу вчепилась.
«О, юначе! На ноги свої кайдани одягни!
О, юначе! Ярмо на шию одягни! В пастку кидайся!»*

*Малі й великі демони схопили його,
Гачки, шильця, кілки підняли на нього,
Мідну велику сокиру підняли на нього.
О, юначе! Схопили його. Повалили його.
Одяг його зірвали з нього.
О, юначе! Руки скрутили йому,
Мотузками й павутинням оплутали його.
Тканиною страху закрили обличчя.
Потягли його в царство підземне. ...*

*За наказом Іштар все сталося
Діва Іштар гірко плаче...»*

...Це один з багатьох варіантів старої легенди про сходження Іштар до світу мертвих і про повернення її до світу живих, легенда, яку я колись прочитав у бібліотеці інституту, легенда, яка примусила мене здійснити цю подорож. А потім.....

Потім ідуть поради для... мерців, як повторити шлях Іштар. Досить детально розповідається, як мертва людина може в Ніч Аш Ану один раз на сто років скористатися шансом повернутись до світу живих, якщо віддасть замість себе свого коханого (або кохану). Детально описується весь триденний ритуал, заручини, молитви до Ерешкігаль і до Іштар.

Невже? Невже моя Анну хотіла вчинити зі мною так само, як Іштар вчинила з Дамузом? Я був шокований.

Мої підозри підтвердились. Я не хотів сам собі зізнаватись у цих підозрах. Але...

Для мене стало очевидним, що Анну могла отримати нове життя, нове тіло і навіть народити ту руденьку дівчинку, якою марила, але я чітко зрозумів, що замість себе вона мала залишити в царстві мертвих мене.

В цю мить я розлюбив Анну.

Може, я і не кохав її? Не знаю. Але образа на неї звільнила мене від влади Анну остаточно. І я забув її. Саме тоді вона нарешті-таки померла.

* * *

Величезний залізний птах на ім'я АН розганяється злітною смугою і відривається від величного і безсмертного старого міста Бабілон. Тріпочуть сталеві крила величезного метелика. Ми йдемо курсом на Гостомель.

Під нами дві річки, Тигр і Єфрат, які то віддаляються, то наближаються одна до одної, щоб нарешті злитись у морі. Річка-жінка й Річка-чоловік, річки, які кохають одна одну з початку Світу. Десь тут був Едем. Десь тут же під землею вавилонське царство мертвих. Під землею цілі народи, перетворені на попіл і тінь, дослухаються до вибухів на поверхні, до гуркотіння моторів, до відлуння живих голосів, і чекають, чекають, самі не знаючи чого.

Далі – Кавказ. Арарат, під снігами якого застигли уламки Ковчегу. Кавказе, наступного літа ми будемо розкопувати могили царства Урарту.

Далі – море, Чорне море. Кургани українських степів, де сплять шалені скіфські царі, сплять і уві сні посміхаються, згадуючи відрубані голови своїх ворогів і особливо голову персидського царя Кіра, яку вони опустили в міх із людською кров'ю, щоб він нарешті напився нею. Опустили з величезним задоволенням.

Далі – козацькі і княжі кургани. Ми майже не розкопуємо їх, жаліємо.

І кам'яні баби стоять у високих травах. Що шепочуть ці трави? Про що мовчать кам'яні баби?

Ліси пішли. Сосни. Гостомель.

Величезний птах втомився, хоч і залізний, чи пак дюралевий. З гупанням упав він на смугу бетонну. Приземлився.

Колеги плескають у долоні. Вони задоволені. Собою і екіпажем.

У трюмах нашого повітряного судна неймовірні трофеї. Прикраси і зброя віком три тисячі років, оригінали клинописів і конспекти старих безкінечних, давно зотлілих месопотамських таємниць. Так, черговий цар Вавилонії був дуже щедрим.

Екіпаж вийшов втомлений, гордий і задоволений. Ми вийшли слідом.

Батьківщина дихнула мені в обличчя запахом сосен і бензину і пригостила обідом прямо на авіабазі під соснами на свіжому повітрі. Нас вітають, і ми вітаємо. Холодна горілка і гарячий борщ обпалюють моє горло і губи. Ми вдома. Нарешті.

ТРОЛЬ У СИНЬОМУ КАМЗОЛІ

*Доброму казкареві з
міста на острові
Зеландія присвячується.*

На Вулиці Кравців, що біля Ринкової площі, стоїть великий триповерховий будинок. Під самим його дахом, покритим червоною черепицею, є маленька, але пристойна кімнатка. Туди нещодавно переїхали Ханс Сьорген та його мати Грета, яку всі сусіди називали бабусею Гретою.

Ханс раніше торгував дрібною рибою в порту; тепер він ходить в море на великому китобійному кораблі. Зазвичай китобій заробляє добре, і в їх будинку завівся свіжий хліб та масло, а бабуся Грета купила собі новий чепець і вовняну білизну. Молодець Ханс, він завжди знає, що треба робити.

Прийшла осінь, і виявилося, що піч в їхній кімнаті дає замало тепла.

Це була старовинна данська піч. Невелика, в ріст людини, вона вся була прикрашена керамічними плитками тонкої роботи. На кожній із плиток був зображений один з Біблійних сюжетів. Тут був Шостий День Творіння. І каялась Магдалена. Блудний син припадав до ніг свого батька. І сам Спаситель, стоячи в рибальському човнику, заспокоював розбурхане море одним ласкавим порухом долоні. На найгарнішій із плиток в білосніжних хмарах потопав сяючий Рай. Біля відчинених воріт стояв Апостол Петро і смиренным жестом запрошував увійти.

Це була дуже гарна пічка, але тепла вона давала недостатньо. А Ханс пішов в море, і бабуся Грета не знала, що робити.

Вечорами, коли Грета при свічці в'язала свої безкінечні панчохи, дослухаючись до завивання вітру в пічному димоході, їй здавалося, що там ув'язнений маленький троль. На ньому гарний синій камзол із

золотим шиттям і великими дірками на ліктях і такі ж сині панталони з дірками на колінах. А ще в нього сірі перетинчасті крила за спиною. Він стоїть на купі золотих монет, тримає в руках срібний кубок і завиває в пічну трубу. І, мабуть, так триває вже сто років. Троль сподівається, що голос його долетить до острова Гельголанд і його брати, різнокольорові тролі, повилазять з підземних печер, прилетять і звільнять його. Але ніхто не прилітає.

Непомітно підкралася зима. Море важко дихнуло вологою на маленьке місто. І воно стало ще меншим, посіріло і задиміло пічними трубами. На вулицях проступили калюжі, в яких відбивалося похмуре небо і швидкі темні хмари. Їх безжалісно гнав на південь Сивочолий Хольген – холодний вітер із Лапландії. Хольген переночував на даху міської ратуші, важко зітхнув і знову погнав гурти своїх хмар на південь, щоб там пролити їх дощем чи розсипати снігом. Від його зітхання волога в місті стала скляною і захрумкала під черевиками, прикрасила вікна візерунками, одягнула дерева в весільні сукні і за одну ніч скувала льодом королівський фрегат, що стояв у ремонтному доці.

Бабуся Грета привела майстра-пічника, він оглянув пічку і сказав, що її треба буде перекласти. Майстер похвалив плити – таких зараз не роблять, але піч якась чудернацька і він не знає, як її обережно розібрати. Треба буде ламати, і, можливо, деякі плити будуть втрачені. Він домовився з бабусею, що прийде через тиждень.

Ночі ставали холоднішими. Зимові вітри прилетіли надто рано, і бабуся вирішила: якщо треба, хай ламають пічку і ставлять іншу.

І знову вечорами вона сиділа при свічках у своїй кімнаті під самим дахом, в'язала панчохи і дослухалась до завивання вітру в пічних трубах. Після того вона вже майже вірила своїм відчуттям, що там заховані тролі і золото.

Але одного разу, коли бабуса повернулася з пекарні, вона побачила в своїй квартирці якусь незнайому стареньку жінку. Та була зовсім маленька, чистенька, чепурненька і пурхала по кімнаті легко, мов пір'їнка.

Вона крутилась біля пічки.

Коли Грета увійшла, старенька одразу защебетала: «Ох, не ламайте пічку! Будь ласка, не ламайте! Плитки можуть постраждати. Ні, не ламайте. Вона така гарна. Та й зима не буде такою вже морозною. Й Апостол Петро такий схожий, такий схожий!»

Щось знайоме промайнуло в обличчі цієї незнайомки. Вона нагадувала Греті Розу, з якою вони з дитинства дружили, колись разом ходили до недільної церковної школи. Але минув час, Грета вийшла заміж, поїхала в місто і з Розою не бачилась років сорок. Та й померла Роза давно, її племінниця Берта писала.

«Та що Ви тут робите, дозвольте спитати?! Та... та як Ви сюди потрапили, фройляйн?!» – обурилася бабуса Грета.

Але незнайома старенька не відповідала, вона лиш пурхала між пічкою та Гретою і не вгавала: «Ох, не ламайте, не ламайте, вона така гарна! Повірте, це золото не принесе Вам щастя. Воно лише обпалить Вам руки!»

Грета розсердилася: «Забирайтеся звідси негайно, інакше я покличу сусідів!» – і пішла до дверей. В неї аж руки тряслися від гніву. «Та як вона сюди потрапила? Двері ж були замкнені. Мабуть, вона шахрайка».

Грета широко відчинила двері, обернулася, але... старенької вже ніде не було. Грета подивилась по всіх кутках. І як незнайомка примудрилася вискочити непомітно? І чи не поцупила вона чого-небудь?

Грета перелічила свою білизну і срібні ложки. Все було на місці.

А в п'ятницю прийшли пічники. Майстер – сивий товстий дядько з втомленими очима, і помічник – худенький хлопчик з рудим нечесаним волоссям і маленьким веснянкуватим носом.

Перед початком роботи вони кинули посеред кімнати мішок з інструментами, добряче погрюкали пустими відрами, забруднили підлогу мокрою глиною і ще чимось чорним і незрозумілим, а майстер-пічник детально розповів бабусі, скільки зараз коштує хороша цегла і де він бере глину.

Нарешті, остаточно домовившись про ціну, вони стали розбирати пічку, обережно складаючи плитки на підлогу. Працювали майстри досить швидко, і незабаром третина пічки була розібрана. Але коли вони зняли плитку із зображенням Апостола Петра, на підлогу струмочком посипались золоті монети. Від несподіванки хлопчик впустив плитку із зображенням Апостола, та впала на підлогу і розкололася навпіл. Всі завмерли. І Греті здалося, що вона побачила, як троль тінню вислизнув з пічки і заховався за комодом. Майстер вийняв зі схованки великий срібний келих і протягнув: «Нічого собі!..» Хлопчик роззявив рота ще ширше і нічого не сказав. Зі схованки викотилося ще кілька монет. Майстер, все ще тримаючи в руках келих, повернувся до Грети й уважно на неї подивився.

Вона злякалась і заходилася випроваджувати робітників за двері.

Грета забрала у майстра келих, дала людям 20 пфенінгів, сказала, щоб прийшли завтра післяобід, потім забрала 10 пфенінгів назад і заявила, щоб не приходили зовсім, вона знайде інших майстрів, які не будуть розбивати плиток. Вони пішли.

Залишившись сама, Грета намагалася сховати монети, але брати їх руками було неможливо – ці золоті ріксталери з профілем Августа IV обпалювали, мов вогнем. Вона спробувала загібати їх кочергою, проте й кочерга стала гарячою, коли торкнулася монет. І ні подолом, ні рукавицями монети було не взяти. Тільки келих не обпалював руки, великий срібний келих тонкої роботи, на якому був вирізьблений дідусь у довгому плащі і з німбом над головою. Бабуся Грета закуталась у теплу вовняну хустку і сіла в крісло, щоб

заспокоїтись і подумати, що робити. І тоді з-за комоду вийшов Синій Троль, гречно вклонився, розправив перетинчасті крила і вилетів у вікно, розбивши шибку.

У порту терлись об пірси своїми зеленими боками вантажні барки і рибальські шхуни. Навігація завершилась: салака пішла в володіння Іль-Хеор – Льодової Діви (до берегів Гренландії). Але були кораблі, що не стояли в порту. Вони, сяючи, мов айсберги, одягнуті в льодові обладунки, нишпорили біля похмурих берегів Норвегії і били китів. Кити важко зітхали під їх гарпунами, а китобої заливали в дерев'яні бочки чергові пуди ще теплого китового жиру. І тільки північне сяйво освітлювало їх злочини і білозубі посмішки. На одному з цих кораблів був і Ханс. Коли він повернеться?

А вночі до бабусі прилетів троль і розповів, що колись, сто років тому, в цій кімнаті жив злий алхімік. Він викликав духів і варив в тиглі золото. Алхімік зрадив небо і землю. Він отруїв єпископа, а у старих гномів вкрав їхні таємниці. Перед самою смертю алхімік сховав своє золото в піч, а його, Синього Троля, обманом прирік на ув'язнення, обклав кахлем з Біблійними малюнками, завдавши тролю чимало страждань, і залишив берегти скарб.

Однак тепер троль звільнений! Він заспівав тихеньку пісеньку про те, як далеко на півночі ніжаться під місячним сяйвом спокусливі русалки. Як з древніх скель виходять довгобороді гноми, щоб водити свої мовчазні хороводи. І як глибоко під землею в своїй печері сидить найстаріший троль і читає стародавню книгу, де виписані всі таємниці світу.

А вдень Греті чулися шерехи і шепіт за дверима. «Вони тільки й чекають, щоб я відкрила. Піч розібрана й стає усе холодніше. Що ж робити? Покликати людей?» Але вона боялася тих, хто стоїть за дверима. Коли ж повернеться Ханс?

Він повернеться нескоро.

Поруч був тільки маленький троль. Щоб розважити бабусю Грету, він розказував їй, чому дмухають вітри і від чого Місяць не покидає Землю, про що співає соловейко і ким була фіалка в минулому житті; він розповідав їй, що було на землі 12 000 років тому і як будуть пахнути проліски наступною весною.

В кімнаті ставало все холодніше. Бабуся не могла поворухнутися й майже не приходила до тями.

Уночі крізь розбите віконце в кімнатку залетіли сніжинки і, перетворившись у сніжних ельфів, завели свій хорівод під місячним сяйвом і під музику заметілі.

Бабуся Грета не дожила до ранку, і срібний келих випав з мертвих рук на підлогу. Вона просто вислизнула зі свого тіла, зовсім не злякалася і раптом відчула себе легкою, мов пушинка.

Сумний Місяць опустив у її кімнатку тонкий промінь, вона ступила на нього босими ногами і пішла по ньому нагору. Вона йшла довго, але не втомлювалась. Їй було так добре! Вона проходила над сплячим містом, над тихим морем... А коли Грета піднялася над хмарами, то раптом побачила, що ніч –тільки вниз, а тут над хмарами – ясний день.

І вона побачила, що в небесах горять сім сонячних дисків. А в білосніжних хмарах потопає сяючий Рай, і біля відчинених воріт стоїть Апостол Петро і смиренным жестом запрошує увійти.

Грета пішла до нього. Але раптом небеса здригнулись, весь світ прокреслила нерівна тріщина, і світ почав розвалюватись. Половину Раю віднесло кудись вгору, а іншу половину з Апостолом Петром – далеко вниз. І настала ніч...

Вранці прийшли люди. Вони підняли з підлоги срібний келих, поховали стареньку Грету, порахували монети. Половина з них виявилася фальшивою. Чверть золота віддали в міську скарбницю.

Що ж до троля в синьому камзолі, то його ніби бачили в Кельні в Вальпургієву ніч. Він сидів на шпилі

Кафедрального собору і майже до ранку грав на флейті зухвалі трактирні мелодії, а зграя воронів підкаркувала йому веселими захриплими голосами.

* * *

Я закінчив рукопис і підійшов до пічки, щоб зігріти руки. Хороша тепла данська піч! Вона дуже гарна. Щоправда, одна з плиток має тріщину. Я проводжу по тріщині пальцем. В небесах горять сім сонячних дисків, а в білосніжній піні хмар потопає сяючий Рай. Біля відчинених воріт стоїть здивований Апостол Петро. Тріщина відділяє його голову від тіла, а він невпевнено запрошує увійти.

ЛЕГЕНДА ПРО НЮРНБЕРЗЬКОГО ЗАЙЦЯ

Ми щойно вийшли з музею Дюрера. День був сонячний. Настрій був чудовий. Всі сміялись. Ми – це власне я – Лесь Буді-Янський, мій приятель Семен Скрипник та наша приятелька Сюзанна Вітовська. Звичайні собі українські туристи, що завітали до Нюрнберга пройтися стежками Дюрера. Скрипник – мисливець, художник та мистецтвознавець, Вітовська – молода талановита поетеса, а я ж відповідно – геніальний прозаїк.

Власне, сміялись ми з мене і з того, що я написав у «Книзі вдячності та побажань», яка лежить при вході в музей. Висловивши вдячність, я бажав «нюрнбержцям» навчитись бачити світ так, як його вмів бачити Дюрер.

Сюзанна спитала, чи означає це, що нюрнбержці мають бачити навколо чортів, скелети і людей із

сумними обличчями? Мені ця думка сподобалась, і я заявив, що будь-яка людина зможе бачити світ, як Дюрер, якщо буде регулярно вживати абсент у неймовірних кількостях. Скрипник же майже всерйоз образився за всіх художників взагалі і за Дюрера зокрема і пояснив, що, по-перше, не треба розводити профанацію щодо алегоричних сюжетів Дюрера, а, по-друге, абсент винайшли лише через триста років після смерті Дюрера.

– Чому ж він малював такі сумні картини? – спитав я.

– Для меланхолії Дюрер мав цілком конкретну причину, – відповів Семен і спохмурнів.

Ми йшли від музею до старої фортеці і мовчали.

Повз нас проходили юрби неприкаяних туристів, яким екскурсоводи, мов заведені, розповідали всоте одне й те саме. І здавалося, що так буде тривати до кінця цього світу. Але кінець світу ніколи не настане. Мені подумалося, що народитися екскурсоводом – це страшна карма. Я особисто ніколи не можу розказувати одну і ту саму історію так, як розповів її вперше. Якби я був екскурсоводом, я б, напевно, кожного разу вигадував би щось інше і, з рештою був би змушений перейти до небилиць, за що мене чекала б неминуча кара.

Ні, покарання не з боку наївних американських туристів. Вони би слухали з відкритими ротами і проковтнули б будь-яку маячню, навіть якби я запевнив, що Дюрер був гомосексуалістом, а потім завербувався в ландскнехти і брав участь у феодалних війнах, а під кінець життя його нібито спалили живцем на цій площі за звинуваченням у вампіризмі і чаклунстві.

І чемні американські туристи з Алабами й Іллінойсу дисципліновано сфотографували б «місце страти», а чемні китайські туристи самі б сфотографувалися на «місці страти».

Але ніщо в світі не минає безкарно. Таємний орден екскурсоводів прийшов би до мене вночі; вони б з ганьбою вигнали мене з екскурсоводів і принесли б у жертву своєму екскурсійному божеству з обличчям Аріадни і тілом чорної собаки. Ні, не піду в екскурсоводи. Раптом в них дійсно існує таємний орден?

Що цікаво, деякі художники-сучасники Дюрера дійсно вели активніше суспільне життя, ніж він. Наприклад, Йорг Ратгеб зазнав тортур та був четвертований в Форцхаймі, а чудовий графік Урс Граф брав участь у битві при Маріняно як ландскнехт.

Нарешті ми підійшли до стін фортеці. Взагалі-то замок був майже вщент знищений під час бомбардувань у 1945 році. Але хазяйновиті німці фактично «з нуля» відбудували його і тепер непогано заробляють на туристах.

Біля стін замку, напроти будинку-музею Дюрера на Тіргертнерторплац стоїть пам'ятник з бронзи. Семен підійшов до нього і сказав:

– Ось причина того, чому Дюрер був так захоплений сумними алегоріями смерті і швидкоплинності життя!

Ми з Сюзанною наблизились і зацікавлено подивились на пам'ятник.

Це був величезний заєць-мутант, розміром з велику корову, з великими пазурями і хижими, не заячими лапами. Він притискав до землі якусь людину чи то ще живу, чи то вже вбиту (з-під зайця було видно тільки одну ногу), і дивився на світ вираженими божевільними очима. Цього страшного зайця було чомусь трошки жаль.

– Це Проклятий
Нюрнберзький
Заєць! – сказав
Семен.

– Зачекай, –
кинула Вітовська, –
але ж ось написано,
що скульптуру
Божевільного Зайця
створив не Дюрер, а
сучасний художник –
Юрген Герц!

– Розумна дівчинка, – вже вкотре подумки відзначив я.

– Цього художника надихнула історія Дюрера і Нюрнберзького зайця, – відповів Скрипник і продовжив розказувати. – Особисто мене завжди дивувало, наскільки модерним був Дюрер саме як художник! Уявіть собі – жив собі на рубежі 15 та 16 століть у дуже багатому тоді місті Нюрнберзі під час

феодалських воєн, грав в азартні ігри, подорожував, багато працював і на кілька століть, ні, на цілу епоху випередив своїх сучасників-художників!

– Якийсь він сумний художник...

– Життя сумне. Якщо уважно придивитись до його творів, то можна виокремити різні періоди його творчості: період живопису і період графіки, період щирої релігійності і період містики. І на тлі цього ми бачимо маленький малюнок звичайного зайчика. Зовсім звичайного маленького зайчика. Власне ось він, Дюрерівський заєць, – маленьке створіння перед величезним зайцем-монстром.

– Чому ж тоді сучасний скульптор Юрген Герц зобразив зайця монстром?

– Тому що насправді він був монстром.

– Як це так?

– А ось так. Існує стара німецька легенда про величезного хижого зайця, що жив під Нюрнбергом і полював на людей ясними місячними ночами. Невідомо, чому той заєць став монстром. Одні люди казали, що заєць з'їв іншого зайця і за це був покараний тим, що став монстром. Дехто вважав що це лісовий демон-охоронець, який мстить людам за загублені заячі душі. Інші вважали, що це витівка злої чаклунки або самого диявола. Так чи інакше, але заєць існував і полював на людей. А в часи, коли жив Дюрер, заєць зник, і легенда почала поступово забуватися.

Якщо ми уважно подивимось на творчість Дюрера, то зможемо точно визначити час, коли був вбитий Нюрнберзький заєць, – приблизно 1502 рік.

– Але ж чому?

– Зайдімо в цю пивничку, і я Вам докладно розповім.

Ми зайшли в типову нюрнберзьку пивничку, де, мабуть, ще Шикльгруббер банячив зі своїми партайгеноссе, і замовили собі по 0,5 світлого.

Холодне пиво полилося нашими спраглими від літньої спеки горлянками, і ми всі відчули майже еротичну насолоду.

Скрипник продовжив оповідь.

– Як вам відомо, я походжу зі старого козацького роду. Один мій прапрапрадід Василь Скрипник був купцем, торгував оксамитом і виробами з волинського бурштину. Одного разу він заїхав так далеко від своєї Черкащини, що опинився в самому Нюрнберзі, де якраз відбувався великий ярмарок.

Був він не один, з товаришем Хомком Неборакою. Десь тут вони і познайомились із бездітним художником Дюрером, який купував у них оксамит для своєї дружини.

Альбрехт Дюрер (автопортрет)

Він побачив в них невеличкий образок Божої Матері і дуже зацікавився цією технікою письма. Слово за слово зав'язалася розмова, і опинились вони в пивниці, можливо, навіть в цій, де ми сидимо.

І тоді вони почули від Дюрера страшну легенду про зайця-людоджера. Вони почали з нього глузувати, назвали брехуном.

А коли той заприсягся всіма Божими карами, що не бреше, та ще й коли інші німці в пивниці заприсяглися, що Дюрер каже правду, – тоді Василь і Хомко повірили художнику.

Випито було багато. І вони дістали два довгі кинджали, які були схожі скоріше на ятагани, і забажали познайомитися з Зайцем особисто: вони його навчать чемному поводженню. Василь та Хомко

вийшли з пивниці, несучи діжечку з пивом, і, розмахуючи кинджалами і співаючи «Танцювала риба з раком...», попрямували просто до лісу. Занепокоєний Дюрер, відчуваючи відповідальність за гостей, до яких раптом пройнявся симпатією, біг за ними і благав дочекатися ранку, і не сприймати його оповідь серйозно. Та дарма!

Василь і Хомко занадто довго були купцями і занадто давно не козакували. Кров грала, тож козаки мали принаймні самі перед собою виправдатися за надто довге мирне життя (ледь не 10 років – це ж збожеволіти можна!). Тому потвора, яка жере християн (нехай і католиків) чудово підходила на роль цапа-відбувайла.

Отак, проспівавши кількадесят українських пісень і випивши дорогою півдіжечки пива, два козаки й один художник-католик опинилися досить далеко в хащах Чорного Лісу.

В ті часи Чорний Ліс простягнувся від Дніпра до Баварії. Чорним, власне, він тому і називався, що був такий високий, що до хащ не доходило сонячне світло. Це зараз Шварцвальд («Чорний Ліс» по-нашому), став ріденький і весь перерізаний ланами й автострадами, а в ті часи можна було в землях Війська Запорізького увійти до Чорного Лісу, заблукати там і вийти на узлісся вже біля Нюрнберга чи Мюнхена.

Козаки дістали кресало, розвели багаття і взялися чекати потвору. Їм було весело, і навіть художник вже не боявся і дістав якогось дрючка, щоб і собі взяти участь у полюванні.

Але потвора не йшла. І тоді Василь і Хомко почали... кликати її! Вони кричали так довго і голосно, що зірвали собі голос і захрипли, а відповіддю їм була страшна тиша, яка запала в лісі. Ні вітерця, ні шереху... І тут Дюреру стало страшно. Він пригадав, що вже два століття поспіль багато лицарів та вправних мисливців намагалося вполювати тварюку, але сміливці завжди зникали, а люди знаходили лише їх кістки та розірвані обладунки. Навіть зброя, освячена самим Папою

Римським, не допомагала. І тут Дюрер по-справжньому пошкодував, що потягся за цими двома божевільними жителями далекої країни зі Сходу; відчув дуже сильну відповідальність за дружину, ненароджених дітей і навіть обов'язок перед поціновувачами живопису, які можуть так і не побачити його безсмертні творіння.

І тут чоловіки почули, як через хащі щось повільно рухається. Щось велике йшло просто до багаття, ламаючи гілля і хмиз, зупиняючись і відсапуючись. Притихли і друзі-козаки – вони помітили, що кинджали не такі вже й грізні. Кожен із них перекинув зброю у ліву руку, а в праву взяв смолоскип.

А потім потвора вийшла до них на галявинку. Приятелі подивились в її вирячені очі, і їм здалося, що вони побачили там кістяк у чорному вбранні монаха-бенедиктинця.

Відблиск багаття грав у божевільних очах потвори, коли Нюрнберзький Заєць заговорив до них. Заєць повідомив, що приймає виклик, і спитав, хто буде битися першим – Василь, Хомко чи Дюрер? Дюрер ледве не знепритомнів. А Василь і Хомко одночасно кинулись на Зайця...

Хлопці встигли підсмавити потворі щетину і завдали кілька дошкульних порізів, але потвора вибила з їхніх рук смолоскипи, зачепила пазурами обличчя Василя й відкинула його геть, а Хому притиснула лапою до землі,

вибила з рук кинджал і дихнула йому в обличчя запахом падла. Хомко почав читати молитву «Отче наш» і просити Бога пробачити всі гріхи свої, щоб увійти в царство небесне, а не гнити в пеклі, як якийсь харцизяка.

– Стій! – гукнув Василь. – Що ти збираєшся робити?

– Я?! – здивовано спитала потвора. – Їсти буду Вас. І не думайте тікати! Я бігаю швидше, ніж летять Ваші думки!

– А що можна зробити, щоб ти нас відпустив? – не вгавав Василь.

Потвора уважно подивилась на Василя і хрипко засміялася:

– Ну, Хомка я з'їм все одно, а от тебе і Дюрера відпущу, якщо кожен із вас відгадає мою загадку.

Потвора, як і всі казкові істоти, любила загадки. В світі потвор такий закон: відгадав загадку – тебе відпускають, не відгадав – з'їдять.

– Хто перший буде відгадувати? – спитала Потвора.

– Я! – озвався Василь, син Скрипаля.

Дюрер був щасливий, бо сам навряд чи згадав би навіть свою адресу.

Потвора вдарила Хомка лапою в живіт, і він знепритомнів. Тоді Нюрнберзький Заєць зробив кілька кроків до Василя.

– Підійди ближче, щоб я побачив твої очі! – звеліла потвора. Василь підійшов, і вони кілька хвилин дивились в очі одне одному.

Зненацька потвора спитала:

– Що то воно:

У воді водиться,
З хвостом родиться,
А як виростає,
Хвіст пропадає?

Василь покрутив вуса, пройшовся біля багаття туди і назад, сів біля потвори по-турецьки і почав розпалювати свою люльку. Незабаром він вже

розкурив її і, хитро і насмішкувато примружившись, дивився просто в очі чудовиську.

Нюрнберзький Заєць почав кашляти, возитися, соватись і загарчав:

– Швидше-е-е відповідай, бо з'їм просто зараз!

– Жаба! – відповів козак.

Потвора сіла на задні лапи від несподіванки.

– Ну добре, щезни звідси! А тепер Дюрер....

– Зачекай, – сказав козак Василь...

– Чого-о-о тобі? – прохрипіла потвора.

– Тепер моя черга загадувати загадку. І якщо я загадаю, а ти не відгадаєш, то я тебе... з'їм!

Очі потвори вирячилися ще більше. Вона мовчала хвилику, а потім затремтіла і нарешті прогарчала:

– Гаразд! Але на роздуми одна хвилина, і гратимемо, поки ти не помреш!

– Граємо, доки один з нас не з'їсть іншого! – уточнив Василь. – Відповідай, що це – золотий пішов, а срібний прийшов?

Потвора мовчала хвилину, дві, а далі й три хвилини.

– Ну, – суворо промовив Василь, піднімаючи з землі кинджал. – Я вже зголоднів! Відповідай!

– Я не знаю-у-у-у! – простогнала потвора. – А що це? Невдала торгівля? Бідність?

– Сонце і місяць, – відповів Василь і підійшов до потвори, приміряючись, куди вдарити кинджалом. Потвора затремтіла, застогнала, почала зменшуватись і перетворилася на звичайного маленького зайця, якого Василь і вбив. Козак зняв з нього шкіру, випатрав і почав смажити.

– Не їж його, – просили Хомко і Дюрер. – А ну ж він отруйний? Або сам станеш потворою?

– Не можна не їсти, – відповів Василь. – Я обіцяв його з'їсти, то маю дотримати слова. А що, коли я його не з'їм, то все повернеться назад, і він знову полюватиме на людей?

І Василь почав смажити зайця на багатті.

– Ну то тримай, запий його горілкою, – сказав Хомко і віддав Василю свою баклагу. А потім Хомко відійшов подалі, бо його знудило від запаху смаженої зайчатини. Дюрер сидів поруч з Василем і вдихав цей дим.

Василь прочитав молитву перед їжею і потроху, запиваючи горілкою, з'їв усього зайця. На світанку ця дивна трійця – два козаки і німецький художник – повернулися до Нюрнберга. Козаки розпродали свій товар і повернулися на Вкраїну.

Так і закінчилась історія про те, як козак врятував від смерті себе, свого друга й одного художника. Можливо, тому батьки і вчать своїх дітей відгадувати загадки, щоб дитина могла врятуватись, якщо у лісі натрапить на казкову істоту?

А Дюрер зробив малюнок того зайця, змалювавши його таким, яким заєць був перед самою смертю – маленьким і тремтячим. І дату поставив – 1502 рік.

Ця історія відома мені від діда, а він почув її від свого діда. Німці про зайця-людожера просто забули.

Лише нещодавно сучасний художник намагався нагадати про цю дивну історію. Я був здивований. Але приємно.

– Просто історія про сфінкса, – тихо сказала Сюзанна.

– Мабуть, казкові істоти в усьому світі діють за однаковими правилами, – висловив я свою думку. – А що було з твоїм прапрапрадідом?

– З Василем Скрипником? Нічого не було. Перевертнем не став. Мабуть, тому, що прочитав

молитву перед їжею. Прожив довге життя. Успішно воював з турками. Власним коштом збудував нову церкву в своєму селі. Сильний був чолов'яга.

– А Дюрер? – спитала Сюзанна.

– А Дюрер після того випадку став диваком. Малював ще краще. Але здебільшого демонів або святих людей. А іноді, коли він згадував запах того диму, в нього паморочилась голова, і він бачив навколо себе всяку нежить, сині і зелені обличчя.

Ми сиділи в пивниці над спорожненими келихами і слухали Семена. І нам здавалося, що між нами й іншими відвідувачами пивниці шар вовни: ми їх майже не чули. Ми наче перебували в одному часі, а вони – в іншому.

– Ех! Ну що, хлопці-дівчата, ходімо спатки? – спитав Семен, допивши своє пиво.

– Ходімо! – погодились ми.

Ми повернулися до готелю і розбрелися по своїх номерах. Лежачи в ліжку, я пригадував цю історію і намагався зрозуміти: вигадав її Семен чи ні? Я ще довго не спав, занотовуючи в записник легенду про Нюрнберзького Зайця...

ДУМКИ ДИЯВОЛА МІЖ ОБІДОМ ТА ПООБІДНІМ СНОМ

*Бог породив людину. Але диявол її
всиновив. Принаймні ні хто інший
так самовіддано і наполегливо не
займався її вихованням.*

Лесь Корда

*Розум людини подібний до
нерівного дзеркала, яке додає до
природи речей свою природу і тому
відображає речі викривленими і
спотвореними.*

Френсіс Бекон

Диявол був одягнутий в біле шовкове кімоно, розшите синіми драконами та цвітом шипшини. Він сидів біля маленького озера, оточений квітами та кущами. В озері росли лотоси та плавали золоті карпи. Його душа досягла майже абсолютного спокою і врівноваженості. Птахи співали – не дуже голосно і в той же час мелодійно. Струмок заколихував своїм плином, найбільший карп піднявся до самої поверхні водяної гладі і ліниво виблискував своїми золотими боками. Карп був величезний, мов золотий тілець. «Може, засмажити? – відсторонено подумав Диявол. – Хоча, ні! Хай живе. Беззмістовність красі не завада!»

Поруч почувся тактовний і багатозначний кашель: «Кхе-кхе». Перед Дияволом з'явився його секретар, Чортик 2-го ступеня Мармизко Чорноріг: «Ваша Темність... Чи можу Вас потурбувати?»

– Турбуй, огидне створіння. Однак ти не зможеш порушити мій внутрішній спокій, о нещасна жертво колеса безкінечних перетвілень.

– Ваша Темносте, я прийшов отримати післяобідні настанови.

– Добре, що прийшов. За мить до твого приходу я відчув саторі.

– Я весь повністю перетворююсь на втілення уваги, – сказав Мармизко і схилився в гречному поклоні.

Диявол подивився на нього і побачив величезне людське вухо на маленьких кривих ніжках. Причому вухо було давно не чищене і з нього стирчали кущики сплутаного сивого волосся.

– Слухай же, Мармизко. Слухай і занотовуй. Я зрозумів... Я вигадав нову ідеальну філософію для людини. Необхідно сказати людині, що весь світ – це майя. Що не існує ні матеріальної реальності, ні духовної. Що не існує ні людей, ні Бога, ні мене, ні тебе, Мармизко.

– Навіть мене?

– Навіть тебе, о нещасна жертво невдалої реінкарнації.

– А що ж тоді є?

– А є одна людина. Цілком одна-однісінька. І ця одна людина створює у своїй свідомості всю віртуальну реальність. І вона є сама для себе і Богом, і дияволом, і сусідкою чи сусідом. І навіть податковим інспектором і зубним лікарем одночасно.

– Який жах.

– Отож.

– Тобто нічого не існує, а є лише самотній божественний розум, вражений шизофренією?

– Саме так. І людина, що сприйме цю філософію буде захоплена гординею та опиниться в моїй кишені.

– Мушу зробити обережне зауваження...

– Роби, о нещасний... Роби своє нещасне зауваження.

– Справа в тім, що ще в 17 сторіччі Рене Декарт вже висловлював подібну думку. Він закликав «вважати істиною тільки те, що не викликає жодного сумніву». І так як людина не може бути впевнена в тому, що її відчуття її не обманюють, то нема гарантії, що в людини є тіло, що існує людство, і ця планета, і навіть Бог.

– Але потім шановний Декарт логічно довів, що існує як мінімум одна розумна істота, а вже потім шляхом нескладних софістичних маніпуляцій ніби довів існування Бога і всього іншого. Декарт використовував свої радикальні сумніви як інструмент доведення своїх ідей, а я пропоную поставити сумнів у центр уваги і навіть у фундамент нової ідеології.

– Але ж будь-яка людина і сама може зупинитись на початку Декартевої теорії і залишатися в переконанні, що Бога немає, планети немає, а є лише вона – ось ця одна конкретна людина.

– Люди ліниві. Та й хто читає того Декарта? Тому людям мою ідею треба давати в готовому вигляді, розжувати і допомогти проковтнути. Ну і додати, звичайно, відповідних прянощів.

– Отже?

– Отже, пиши: «Наказую підшукати кількох тямущих і креативних хлопців з індуїстів, буддистів, кришнаїтів і споріднених вчень, інтегрувати в їх свідомість цю ідею і надати необхідні фінанси для трансляції цих ідей на цілосвітню аудиторію». Індуси мене ніколи не підводили.

– Але ж ці буддисти, навіть повіривши в Вашу ідею, все одно матимуть пряму дорогу до Раю! Вони завжди в Рай потрапляють!

– На жаль. На жаль. Але ж згадай, скільки завдяки ним європейських і американських душ перепало Пеклу!

– Слухаю і підкоряюся, – сказав Мармизко і щез.

Через мить Мармизко з'явився на комутаційному вузлі і почав диктувати останні настанови Пекельного Вождя. Симпатична чортівочка, довгонога брюнетка в папільйотках і більш ніж відвертому вбранні, хутко друкувала депешу, яку диктував Мармизко.

Але Мармизко на неї не дивився. Мармизко був злий як чорт:

– Ну якого біса, Аделаїдо! Ну якого дідька, питається, ця нова пастка для європейців і американців? На них і старі методи чудово діють. Вони і так практично всі нам дістаються. На чорта нове видумувати? Тільки бюджет витрачати. Між тим ми досі не вирішили проблему значної частини індусів. Більше того. В нас нова страшна проблема, яка суттєво знижує поступлення душ.

– Яка проблема, любчику? – спитала Аделаїда.

Хоча на проблеми людських душ їй було плювати. Вона взагалі не розуміла, яка в цьому практична користь – збирати весь бруд у Пеклі. Дурні хлопчачі ігри. Але Мармизко їй подобався. Такий серйозний, такий негативний і такий симпатичний.

– Справа в тім, що у землян взагалі душ менше стає. Різко падає відсоток одухотвореності.

– Це як?

– Ну немає душ у частини землян. І тому нам нічого не дістається. Зомбі вони, кіборги, а не люди.

– Жах.

– Отож. А шефу плювати. Розслабляється, медитує. І все йому до фен-шую.

А в цей час Диявол сидів і дивився, як на поверхню озера повільно, мов уві сні, падають пелюстки хризантем. Дивився і шепотів собі: «Я один. Бога не існує. Людей немає. І навіть Мармизки немає. Я один... Я один!.. Я абсолютно один!..»

ЕЛІКСИР ВІЧНОЇ МОЛОДОСТІ

(історія, розказана художником Артуром В.)

*Для всього свій час, і година
своя кожній справі під небом*

Еклезіаст, 3:1

*Аж поки не розірветься
срібний шнурок...*

*...марнота, – сказав
Проповідник, – марнота – усе!..*

Еклезіаст, 12:6, 12:8

Ми сиділи з нею в маленькому кафе. Ми не бачились близько п'ятнадцяти років і зустрілися випадково. Вона, як жінка, певно, сказала б точно, скільки років ми не бачилися. Жінки володіють дивною здатністю пам'ятати дати і періоди часу. Можливо, цьому сприяє сама жіноча природа, прив'язана до руху небесних тіл.

Ми розповідали одне одному про своє життя. Вона говорила про чоловіка і дітей, показувала світлини на мобільному телефоні. Я ніколи не мав сімейних фотокарток, тому розповідав про подорожі і мистецькі виставки.

Потім, коли хвиля обміну інформацією відійшла, ми пили свою каву і мовчали. А вона довго-довго дивилася на мене.

– Дивно, – зауважила зрештою вона. – Ти виглядаєш значно молодшим за мене, хоча, коли ми познайомилися, мені було лише 17, а тобі – 35. Тепер мені 37 років, а тобі, мабуть, років 55. Але чому ти і досі виглядаєш на 25? Як тобі це вдається? Може це не ти, а твій син?

– Ми всі одночасно і діти, і батьки самі для себе, – відповів я.

– Може, ти знаєш якийсь секрет вічної молодості?

Як часто я чув такі питання від дівчат за своє життя! Жартував у відповідь. Іноді обіцяв відкрити секрет за поцілунок. Але ніколи не розповідав його насправді. Але зараз щось примусило мене вперше бути

відвертим. Можливо, ці зморшки біля її очей? Зморшки, яких раніше не було? Ці перші ознаки віку в жінки. Біля очей, які я колись так кохав. Хтозна, може колись дуже давно я повівся не зовсім чесно і з нею і... з самим собою?

Вона вже давно одружена, в неї діти і свої турботи. Нащо їй мої специфічні секрети? Так чи інакше, але я почав їй розповідати. І вона слухала мене уважно.

– Олено, всесвіт навколо нас повний таємниць. Просто потрібно вміти їх помічати.

Питання вічної молодості досліджували дуже серйозні люди в різні часи і в різних країнах. Із різних позицій – з наукових і езотеричних. Тому і відповідей існує багато. І рецептів. Мене це питання захопило ще в школі.

Дуже цікавими є результати досліджень даосів. Зокрема їх методика «внутрішньої алхімії», коли шляхом духовної роботи даос виплавляє в собі алхімічну пігулку вічної молодості. Але мені був потрібен більш простий і швидкий шлях. І несподівано я знайшов ще один центр досліджень. Виявляється, є таке відгалуження магії, як... мистецтво. Справжній митець теж досліджує життя й езотеричні питання, використовує суто емпіричний метод та іноді знаходить несподівані рішення.

Можливо, саме інстинкт митця і допоміг одному дуже відомому британському письменнику знайти свій шлях. Він був схибнутий на ідеях молодості і краси. Ймовірно, він був знайомий і з тибетським шляхом вічної молодості. Британські офіцери привезли з колоній багато цікавих практик самовдосконалення. Але він розробив свою, унікальну.

Звали цього письменника Оскар Фінгал О'Флаерті Віллс Уайльд. Wild означає дикий, неприборканий. От цей неприборканий майстер парадоксів та афоризмів, автор чарівних казок і безсюжетних п'єс, цей епатажний естет і розкрив нам свою таємницю у власному романі.

В єдиному своєму романі – «Портрет Доріана Грея». Найбільша і найзначуща його праця. Найхимерніший його твір. Єдиний твір, переповнений не рафінованим естетством, а жажливою реальністю. Запах реальності пробивається навіть крізь типовий Уайльдівський дизайн. Колись мене це здивувало. А потім я зрозумів, що його метод працює.

– Зачекай, але ж це художня книжка!

– Так. А що тебе бентежить? Художній твір – ідеальна оболонка для збереження таємниць. Якщо твір геніальний, то він буде жити довго, дуже довго. Тим, хто шукає розваги, він подарує розвагу. Гурманам-естетам він дасть змогу самозакохано шукати символи чи розмірковувати над образами. А посвяченим він відкриває деякі таємниці.

Художня форма віками була надійним маскуванням як для ризикованих політичних і філософських ідей (тих же масонських), так і для передачі й ілюстрації наукових знань (Льюїс Керролл зі своїми фізико-математичними загадками, що супроводжували його відчайдушну Алісу).

А дзенські притчі? Та само історія. Знання передається в художній формі.

Подивись на Біблію – вона вся наповнена художніми історіями-притчами, які дозволяють людям легше зрозуміти релігійні ідеї.

А суфії? Суфійський мудрець Омар Хайам зашифрував у своїх віршах суфійський шлях просвітлення. «Закоханий» – це дервіш. «Принц» – учень. «Чарка» – свідомість. «Красуня» – душа людини, що шукає просвітлення. «Перстень з сапфіром» – вправи Соломона для розкриття свідомості. І таке інше. Тобто ти читаєш його вірші або як джерело езотеричних знань, або як оду сексу й алкоголізму. Тобі вирішувати.

Отже, і в Європі, і в Азії художні твори здавна були відомі як схованка для різних ідей, зокрема й езотеричних таємниць.

От Уайльд і використав художню форму для передачі знання. Як досвідченому митцю йому це було нескладно.

Вже те, що це єдиний його роман, мало викликати підозру, що це не так просто. Уайльд був схильний до короткої літературної форми (казки, есе, вірші) або до легковажних п'єс, практично позбавлених сюжету, які по суті були набором фірмових салонних уайльдівських афоризмів і парадоксів. Дрібні люди, дрібні пристрасті – ніколи не любив його п'єс. Казки його принаймні гарні. Хоча і занадто прикрашені. Вибач, я, мабуть, тебе трохи втомив своїм базіканням?

– Ні, продовжуй.

– Так от, на фоні цієї витонченої попси 19 сторіччя, цього буйства форми раптом з'являється такий похмурий і насичений ідеєю і відчуттям твір як «Портрет Доріана Грея». Думок там лише кілька. Але вони вбивчі. І помітити їх зможе лише той, хто справді прагне мати вічну молодість. Письменник там відкриває шлях у вічну молодість і чітко пояснює, чим потрібно пожертвувати.

Естет Уайльд таки виплавив свій філософський камінь і виробив свій метод; чи розкрив для нас метод, який йому відкрив хтось інший.

– Сам Уайльд скористався цим методом?

– Так, скористався, але після десяти років практики відмовився від нього. Він захотів постаріти і померти.

– Але чому?

– Є дещо дорожче за молодість. Дещо, чим потрібно пожертвувати. І ця плата виявилась для Оскара зavelикою.

– А в чому полягає цей метод?

– Вибач. Ти хочеш, щоб я двома словами передав тобі таємницю життя і смерті, молодості й часу? Ти справді гадаєш, що це можливо? Це все одно, що коротко розповісти про будову ядерного реактора. Раджу просто прочитати «Портрет Доріана Грея». Тепер ти знаєш, де шукати відповідь.

- А якщо я не зрозумію?
- Зрозумієш, але не зовсім розумом, а скоріше душею. І душа твоя зробить вибір між вічною молодістю і... дечим іншим.
- Зрозуміти душею? Хіба так буває?
- Так. В багатьох езотеричних школах вчитель звертається не до закаменілого розуму учня, а напяму до його душі. Якщо твоя душа зробить свій вибір, ти почнеш жити як Доріан Грей. Щоправда, більшість людських душ відмовляються навіть пробувати. За все треба платити. А плата немала.
- А з тих, хто спробував, рідко хто витримує таке життя більше 10 років, і люди повертаються до попереднього стану своєї душі. І назавжди відмовляються від методу Доріана Грея. Власне, ним і скористатися можна лише раз.
- А як повернутись?
- Треба вдруге прочитати «Портрет Доріана Грея», і душа твоя побачить, як повернутись, і в той же день ти постарієш.
- Жах!
- В тому-то й справа. І шляху назад не буде.
- А ти?
- Я скористався. І тепер боюся брати до рук цю книгу.
- Навіть боїшся?
- Раптом моя душа хоче, щоб тіло постаріло? Можливо, тягар вже занадто важкий? Я викинув цю книгу з дому, щоб навіть випадково не розгорнути її на фатальному місці. Хоча яка тут може бути випадковість? Випадковості – це події, логічності яких ми не вловили. Підсвідомість – дивна і небезпечна річ. Я не довіряю собі. Я навіть трохи імені цього боюсь – Оскар Уайльд. Хоча є інші його твори, ніби безпечні. От такий він – таємничий ірландець.
- А потім ми з нею ще трохи поговорили, поки вона не подивилась на годинник і не сказала, що їй вже час. Ми

потисли одне одному руки (дивний жест для людей, які колись були дуже близькі), і вона пішла.

«Зачекай!» – гукнув я. Вона обернулась, і грива її чорного волосся огорнула її, мов хмара.

– Олено, – сказав я, – ти не зважай, на ту маячню, що я тут наплів. Краще не читай Уайльда. Кілька років класичної йоги у хорошого гуру – більш ніж достатньо..

– Добре, добре, не буду читати Уайльда, – посміхнулась вона і побігла до зупинки таксі.

Авто від'їхало, і в моїх вухах ще довго звучало, як стукотять по бруківці її високі підбори. Я сидів за столиком кафе, відчував запах її парфумів і ніби чув її голос.

НАРЕЧЕНА ТЕМРЯВИ

(бувальщина)

Готувалось справжнє українське весілля. Не звичайне, а справжнє. З дотриманням основних звичаїв. Із щасливими слізьми матері в кутиках збентежених очей. З нареченим, який майже спізнився, чим примусив не на жарт нервувати наречену. З викупом за наречену (занадто малим із погляду одного гостя, запрошеного нею ж). Із бенкетом і запальними танцями. З жартами та змаганнями. З горілкою і бійкою. А якщо пощастить, то і з невеличкою пожежею. Все мало бути, як і має бути. Але весілля відбудеться за іншим сценарієм, якого всі дійові особи ще не знають. Поки що вони готуються до того весілля, яке собі планували.

Подруги новоспеченої тещі чаклюють на кухні серед паруючих пателень та казанів, серед ароматів майбутнього бенкету. Наречена зі своєю мамою вибирає собі весільне вбрання. Сукню вже придбали. Біла, з легким кремовим відтінком, вкрита довгою фатою вже висить вона в кімнаті нареченої. Навіть нареченому, Василькові, вже підібрали костюм до сукні нареченої, щоб гармонійно він підкреслював її красу і граційність. Що ж шукають у магазинах наречена і її мати? Білосніжну мереживну білизну для першої ночі? Вже придбали. Довгі напівпрозорі рукавички під колір сукні? Вже придбали. Чого ж нервує наречена?

Взуття! Черевички мають бути потрібного кольору і фасону і до того ж мусять бути зручними для ніжних ніжок нареченої. На жаль, вона запізно почала шукати взуття і була занадто прискіплива. Й ось вони з мамою дивляться на чергові черевички. Чудові, до речі, черевички. Але наречена вагається: «Мамо, вони гарні, але вони мені тиснуть».

– Вони тобі подобаються? – питає мама.

– Так, – відповідає донька.

– От і бери. Це твій розмір. Хіба я не бачу?

– Тиснуть, мамо.

– Нема вже часу, бери ці. Нам ще в село сьогодні повертатись. А тиснуть трошки, це тому що ти цілий день бігала по магазинах, ось ноги твої і опухли трохи. Відпочинуть ніжки і все буде добре.

Наречена похитала головою, зітхнула, але черевички взяла, бо часу дійсно вже не було. Вирішила, що потерпить. Така жіноча доля, така жіноча вдача.

І повернулись вони в село. На наступний день заплановано весілля. Підготовка не зупинялася ні на хвилину.

Й ось увечері, по заході сонця, наречена побігла до своєї подруги, що жила зовсім недалеко, через дорогу. Щось треба було обговорити.

А через село проходила жвава автотраса. Знервована наречена була необережна. А водій далекобійник погано почувався і вже перебував між двома світами – реальним та світом снів. В якусь мить вони опинились в одній точці часу і простору, і тендітне тіло дівчини несподівано зникло під колесами вантажівки. Вона померла миттєво.

Для всіх це був шок. Вже після цього випадку почали згадувати, чи небуло якихось поганих прикмет, і, звичайно, без вигадок не обійшлося. Але це вже не важливо.

Важливим було лиш те, що в церкву вона не пішла, а її понесли на руках в дерев'яній капсулі, яку називають домовиною. Вона віднині мала стати дівчині домівкою. Ви звертали увагу на форму цих капсул? На їх дивні обриси, різкі і обтічні одночасно. Той, хто розробляв дизайн труни, певно, вірив, що це капсула для мандрівки. Для вічної мандрівки в інший світ. Так, ніби людина не помирає, а впадає в анабіоз до другого пришествя.

Отже, в церкву наречена не пішла, її туди понесли. І сльози були, тільки не радості, а горя. А в труну дівчину поклали в тій сукні, яку вона вибирала собі на весілля.

Планували весілля, а потрапили на похорон. І продукти, придбані для свята, пішли на поминки. Ах, забув я про білі черевички, що тиснули нареченій за життя. Дівчину взули в них, і вони вказували своїми носиками в небо, ніби збиралися допомогти власниці зробити туди крок прямо з труни. Руки нареченої склали на животі, який вже не був теплим і який ніколи не відчує, як це – нести в собі нове життя.

І в безсилі її руки вклали свічку, і запалили її, щоб допомогла дівчині пройти крізь долину темряви в інший світ.

Дзеркала закрили тканиною. Нащо? Щоб живі не побачили в дзеркалі душу мерця, яка за легендою кілька днів ще бродить біля рідних, не в змозі змиритись із закінченням життя? Або щоб мрець не загубився в дзеркалах і не залишився в домі назавжди невгамовним духом? Закрили дзеркала.

А дуже скоро і дівчину віднесли на цвинтар. Швидко викопали могилу і ще швидше закопали, залишивши дівчину під землею. А самі повернулись до хати. Її залишили на цвинтарі, а всі повернулись додому. Ось так. Не наша тепер. Вибач.

А вночі вона наснилася матері. В білій сукні. І білих черевичках. Вона обіймала свою мати і плакала. І запитувала, чому мама одягнула на неї нові черевички? Вони ж тиснуть!

– Мені боляче, мамо. Вони тиснуть. Нащо ти мені їх одягнула? Краще б одягнула старе взуття.

– Вибач, доню, я не знала.

Наступної ночі вона знову прийшла до мами уві снах. Мабуть, стародавні греки були праві, і Сон – таки дійсно брат Смерті, а Ніч – їхня мати, раз померлі приходять до родичів уві снах. Отже, прийшла донька другої ночі до матері і плакала ще сильніше, і жалілась ще більше на черевички, що мучають її, що тиснуть безбожно. Мати плакала і вночі, і вдень, і просила вибачення. Але що ж тепер поробиш?

Й ось третьої ночі прийшла донька і криком кричала: «Мамо, болить мені, тиснуть вони, прокляті черевички! Мамо, болить мені! Мамо, зробіть що-небудь. Будь ласка! Несила терпіти».

І впала мама на коліна, і благала дитину сказати, що можна зробити, щоб черевички не мучили більше померлу.

І сказала дівчина: «Якщо любиш мене, то візьми моє старе взуття, ну те, пам'ятаєш, яке я любила і в якому загинула? Ось. Його візьми. Візьми те взуття та вночі вийди на автотрасу, і чекай на трасі опівночі, і дочекайся хлопця, військового, їхати він буде додому, цією дорогою їхати буде. Іваном кличуть його. З Іваном і передай мені моє взуття. Тоді я заспокоюсь нарешті. І все буде добре. Іван тепер мій наречений. А Василько вже не наречений, я відпустила його. А Іван мій».

На ранок бідна мати розказала все чоловікові. Він обіймав її, заспокоював і цілував її сиве волосся. І казав, що це просто страшний сон. Але вона плакала, і він плакав, і щоб їм стало легше, вийшли вони вночі на автотрасу. І стояли там. Проте нікого не було, ніхто не їхав і не йшов. Вони змерзли, але чекали. І ось близько дванадцятої ночі побачили самотній автомобіль, що наближався до них. Це був мікроавтобус. Вони вийшли на дорогу і зупинили його.

В мікроавтобусі була труна з хлопцем, що служив сапером і загинув. Вибуховий пристрій спрацював в руках і пробив йому груди, і вбив парубка миттєво. Труну везли його брат і батьки. Вони були з далекого закарпатського села й українською розмовляли погано, бо вдома розмовляють угорською, і хлопця їхнього звали Іштваном, Іваном по нашому.

Мама нареченої розказала їм все і благала їх покласти в труну черевички її донечки. А вони спочатку відмовлялись. Але це відбувалось опівночі. Навколо тільки ніч і пустий шлях. Опівночі люди готові повірити у будь-що, або просто пожаліти тих, кому так

же боляче, як і їм. Вони відкрили труну і поклали до ніг загиблого черевички для нареченої. А потім мікроавтобус поїхав далі.

А через кілька ночей знову мамі наснилась донька. Вона була весела і дякувала мамі, що передала їй інші черевички: «Мамо, тепер все добре і я щаслива, і вийшла заміж за Івана, з яким ти передала черевички, і в нас із ним усе добре!» І наречена показала мамі свого чоловіка. Але мама бачила його ніби в тумані і обличчя не могла роздивитись. А більше донька їй не снилась.

ПОЛЮВАННЯ НА МУЗУ

Присвячується К.

*Музи (або Муси) в перекладі з
грецької – ті, що мислять.*

*Все в світі поділене на дві
частини, з яких одна – видима, а
інша – невидима. І та, що
видима, – не що інше, як
відображення невидимої.*

Хорхе Луїс Борхес

Сивий, старий, проте все ще міцний чоловік, художник Микола Грановський ішов галереєю Інституту мистецтв у Дейтоні (штат Огайо), спираючись на важку тростину зі срібним набалдашником.

Я трохи відставав від нього, бо не встигав роздивлятися картини. Грановський же йшов швидко, бо був тут не вперше.

Микола Панасович заговорив:

– Те, що почалося як нав'язливе дежавю¹, несподівано привело мене до розкриття доволі химерної таємниці.

– Дежавю?

– Так, коли я помітив обличчя коханої жінки на картині майстра епохи Відродження², я, звичайно, подумав, що божеволію. Що це просто пост-травматичний синдром після розлуки з нею. Потім списав усе на збіг. Хіба мало буває схожих людей? Хоча вона справді була схожа, дуже схожа. І цей поворот голови, ця довга шия і грецький ніс...

¹ Дежавю (фр. déjà vu – вже бачене) – психологічний стан, в якому людина відчуває, що вона вже була в подібній ситуації.

² (фр. Renaissance – «Відродження») – епоха в розвитку низки країн Західної та Центральної Європи (в Італії 14 – 16 століття, в інших країнах – кінець 15 – початок 17 століття), перехідна від середньовічної культури до культури нового часу.

Бартоломео Манфреді. «Алегорія пір року», початок 17 століття.

– А потім?

– Потім, через багато років, я побачив її знову. На іншій картині іншого майстра іншої епохи.

– Коли збігів більше двох, це вже не збіг?

– Так, було три картини різних епох, на яких зображена та сама жінка. Третя картина була моєю. І написав я її в молодості. Я дивувався, чому не помічав її на полотнах раніше? Кажуть, іноді янгол-охоронець на мить закриває очі людині своїм білим плащем. Деякі таємниці краще не знати. Але десь мій янгол помилився, і я побачив... Або, навпаки, прийшов час дізнатись правду... До речі, ми прийшли. Дивися, Лесю. Це вона. І очі Миколи Панасовича заблищали, але сліз я не побачив.

– Ось, бачиш, вона повернулася до нас. Квітуча жінка. Вона уособлює Літо. Бачиш колосся на голові? Запам'ятай це обличчя, ці очі, губи і фігуру... Зліва, бачиш, дівчина у віночку з квітів і з лютнею – то Весна. Хлопець, що її цілує, – це Осінь. У нього на голові вінок із плюща та виноградного листя, що робить його схожим на Вакха. Дідусь у плащі – звичайно, Зима. До речі, поцілунок Весни і Осені символізує союз дня і ночі під час рівнодення. Це алегорія чотирьох пір року. Але чому ж Літо така сумна? Правда ж, вона гарна?

– Так, гарна, – погодився я.

Ми хвилини десять мовчки дивилися на картину. Нарешті Микола Панасович знову заговорив:

– Друга картина, на якій також зображена ця дівчина, перебуває в Музеї Гетті в Лос-Анжелесі. На тижні обов'язково з'їздимо і глянемо на неї. Але фото тієї картини я покажу тобі просто зараз. Фото не дуже вдале, але поглянь!

Микола Панасович підійшов до вікна, розкрив свою папку. Звідти одразу випав його дорожній блокнот із ескізами, шматочок вугілля і кілька олівців. Я допоміг усе це підібрати. Нарешті Микола Панасович показав мені фото.

– Дивися, це фото картини чудового італійського художника Доссо Доссі, що жив у 16 столітті. Чоловік на картині уособлює Випадок, а дівчина – Фортуну. Він тримає в руці лотерейні білети, а вона – ріг достатку.

Доссо Доссі. Італія, «Алегорія Фортуни», 1535–1538.

– Я бачу, що в неї лише одна сандалія. Це символ запрошення до еротичних ігор? Як у випадку з Попелюшкою, яка ніби навмисно загубила черевичок, щоб його підібрав той інфантильний принц?

– Ні, в цьому випадку одна сандалія символізує здатність богині приносити як щастя, так і нещастя. Плащ, що розвивається в неї за спиною, позначає мінливість долі. Але головне – це час, коли були створені картини. Як бачиш, перша картина намальована на початку 17 століття, а друга – на початку 16 століття. Тобто майже сто років минуло, а дівчина не змінилася.

– Трохи погладшала за сто років.

– Не жартуй зі мною щодо цього. Отже, фотографічна схожість, із поправкою на стиль художника.

– Але люди так довго не живуть і не володіють таємницею вічної молодості.

– Значить, вона – не людина...

– Вона – надприродна істота?

– Так!

– І що ж це за надприродна істота? Вампір?

– Муза.

– Муза? Ви вірите в античну демонологію?

– Виходить, вірю.

– Хіба можна дві художні картини розглядати як докази?

– Три картини й одна стара чорно-біла фотокартка. Ось і всі мої докази. Третю картину намалював я сам у 70-ті роки 20 століття. Тоді ж, у 70-ті роки, в Затоці (в Одеській області) була зроблена й світлина. Як повернемося в Київ, я покажу тобі й свою картину і фотокартку.

– Миколо Панасовичу, я вас не розумію. Є сім основних типів жіночого обличчя. Ви знаєте це краще за мене. Ця дівчина з 17 століття може бути онукою дівчини з 16 сторіччя. А Ваша подруга з 70-х років 20 століття просто на них схожа. Як казав один наш земляк, питання крові – найзаплутаніші питання в світі.

– Обличчя, ніс, очі, поворот голови, фігура. Все схоже. Але питання не тільки в зовнішності. Я знав її особисто.

– Я навіть не знаю, як реагувати на ваші слова. Якщо існують музи, то існують всі ті Зевеси, Ареси, Артеміди, та навіть «зла Юнона – суча дочка». Але це як мінімум розходиться із принципами монотеїзму.

Ми пішли далі коридорами галереї, і Микола Панасович на хвилюку задумався.

– ...Ні, Лесю, не розходиться. Про існування інших богів, крім Яхве-Іегови, і про смертність цих інших богів, ми можемо довідатися саме з Біблії.

– Невже?

– Я можу тобі процитувати Псалом 81 (Псалом Асафа), в якому говориться про існування інших божеств, і Яхве розмовляє з ними, засуджує їх за несправедливість щодо людей:

«Бог стоїть серед сонму богів, серед богів він судить: «Докіль судитимете не по правді й потуратимете безбожникам?..»

Далі Яхве передвіщає їм смерть, чи навіть прирікає їх на смерть:

«Я мовив: «Ви боги, й сини Всевишнього усі ви. Однак помрете, як усі люди, і впадете, як кожний князь...»

– В це важко повірити. Сонм богів! Як в Індії!

– Треба Біблію уважно читати. Там згадано багато того, у що важко повірити.

Ми пройшли далі і зупинилися біля картини, на якій Юдиф стояла з відрубаною головою Олоферна. Мені довірливого Олоферна стало шкода. Повірив жінці і втратив голову.

Микола Панасович прокашлявся, ми рушили далі, і він продовжив:

– Коли поганські божества відходили в минуле і їх місце заступала християнська релігія, грецькі і римські візіонери³ бачили язичницьких богів без рук, без ніг, із потворними головами, старі боги (чи пак демони, як сказав би ортодоксальний християнин) розкладалися, бо переставали отримувати підживлення вірою. Вірою, тобто енергією людей. Юпітер перестав бути грізним, а Венера вже не була гарною. От так ця мунді глорія і транзит⁴.

³ Візіонер (фр. visionnaire від лат. visio – бачення).

Людина, що страждає на галюцинації, які при містичній налаштованості нерідко тлумачаться як здатність бачити надприродні явища.

⁴ Сік транзит глорія мунді (лат.) – так проходить слава (людська) цього світу. Грановський жартома перекрутив цю фразу і вийшло – «так цьогосвітня слава і проходить».

- А як же справжній Бог?
- Підозрюю, що йому нічого не загрозувало і за поганських часів. Ягве створив людей, люди створили Зевеса. Люди ж і здали Зевеса на металобрухт.
- Після появи Ісуса?!
- В принципі Зевс почав розкладатися напередодні появи Ісуса, хоча це й не принципово. Ми відхиляємося від теми. Дивно, але деякі міфічні істоти існують досі.
- І які ж?
- Ну про кого ж ми почали розмовляти? Музи, синку! Музи! Як ти, мабуть, пам'ятаєш, існує всього дев'ять муз...
- Але Зевес помер. Чому залишилися музи? Їхні храми також спорожніли.
- Музи існують завдяки таким людям, як ми з тобою. Завдяки художникам, письменникам і акторам. Я підозрюю, що вони живляться не вірою в них, а вірою людей у мистецькі твори.
- Не зрозумів.
- Ну, наприклад, ти написав збірку оповідань.
- Ну?
- Видав скількись тисяч примірників. Люди, читаючи й концентруючи свою увагу, віддавали свою енергію! Може, вони віддали енергію тобі?
- Щось не відчуваю. Хіба що гонорар отримую...
- Ні, справа не в гонорарі. Твоя книжка – це стосик паперу, зберігати енергію він не може. Куди ж направлена енергія? Певно, не до тебе.
- Не до мене.
- То до кого?
- Не знаю, мабуть, вона розсіюється в космосі.
- Корисні речі дарма не пропадають. Ну актор, співак споживає енергію уваги безпосередньо. І то лише часточку енергії. Всю абсорбувати він не здатен. Ми з тобою – художники і письменники – взагалі нічого на відстані не отримуємо, хіба що на презентації. Так от, я думаю, енергію поціновувачів мистецтва споживають... музи, – і Микола Панасович подивився на мене лукаво.

– Та ну, маячня, – сказав я.

– Не маячня. Храми Зевса й Посейдона розвалені, а театри, тобто храми Мельпомени, стоять. Бібліотеки стоять. Художні галереї стоять. От там ці химерні створіння і пурхають, десь поруч вони.

– Так музи – енергетичні вампіри?

– Ні, синку. Вони – скоріше, метелики, які збирають квітковий пилок, що нікому, крім них, не потрібен. Вони існують тому, що існуємо ми з тобою. Тому що є люди, які розважаються, коли читають оповідання, розглядають картини, слухають музику, переглядають фільми та вистави. Люди отримують розвагу, ідеї, почуття і різні настрої, митці отримують гонорари і відчуття самореалізації, а музи – життя.

– Маячня, але цікава маячня. І гарна! Намалюйте картину! Муза у вигляді дівчини з крилами метелика пурхає над безкінечним полем, на якому ростуть люди-квіти з головами, схожими на ромашки.

– Шмаркачу, ти будеш мені казати, що мені малювати? – Микола Панасович засміявся і закашлявся. – Я тобі як дідусь за віком. Тим більше, я вже одного разу намалював Музу. І в неї не було крилець...

– А що в неї було?

– Глибокі карі очі, гарні руки і довгі спортивні ноги. Цілком нормальна дівчиця, дівчиця, мов птиця. Просто я не одразу зрозумів, що я намалював музу. Я думав, просто гарну дівчину намалював.

– А чому кажуть, що музи надихають?

– Бо вони надихають!

– І як це відбувається? Потрібно вступити з нею в любовний зв'язок? Як стародавні вавилоняни з вавилонськими божествами, а давні греки – з давньогрецькими?

– Не обов'язково. Але якщо вона тебе поцілує, то потрапиш у класики.

– У прокрустове ложе хрестоматії?

– Або кудись ще гірше. Але насправді, я думаю, достатньо, щоб вона тобі просто посміхнулася. Як Фортуна. Я цілком серйозно. Шукай Музу. Їх усього дев'ять. Максимум дванадцять, якщо врахувати хтонічних першомуз. Чудо живе поруч із нами. Дихання вічності. Ти тільки подумай, що це для тебе, як митця, – доторкнутися до краю плаща надприродної істоти!

– Тоді в мене інше запитання. Музи – причина творчості чи її наслідок? Художники створили муз чи музи художників?

– Боюся, що на це питання зможе відповісти тільки сама Муза. За легендою, вони є доньками Зевса та Мнемосіни, богині пам'яті. Без пам'яті немає мистецтва. Але що з'явилося раніше, яйце чи курка, достеменно мені не відомо.

– Але ж і звичайна жінка надихає?

– Надихає, безумовно. Тому музи й існують в образі жінок.

– Ну добре, припустимо, музи існують. Як знайти серед тисяч жінок Музу?! Має бути якась відмінна риса. Якась особливість, притаманна саме музам!

– Така відзнака є.

– Ви мене заінтригували! І що ж це?

– Я бачу, ти мені досі не віриш? Вважаєш мене божевільним дідуганом. Я доведу тобі, що я маю рацію.

– То яка відзнака?

– Ну то слухай. Я нагадаю тобі одну стару скандинавську легенду, і ти все сам зрозумієш. У давні-давні часи сталося так, що жага до золота призвела до того, що молоді боги Аси і старі землеробські боги Вани посварилися, і була перша у світі війна. А потім – перше у світі примирення.

Так ось, на честь примирення Аси і Вани по черзі плюнули у велику чашу, а потім додали туди меду. З цієї суміші й утворився чарівний чоловік Квасір. Він відповідно поєднав у собі всю мудрість і всі таланти богів, що його створили.

– Зачекайте. Що за неприємний звичай – плювати в чашу?

– Ну це ж очевидно. Мається на увазі звичай випити священного напою на честь ритуалу братання і примирення. Алкогольний напій, як ми бачимо, був виготовлений на основі меду. А плювали в нього, щоб почався процес бродіння.

– Можливо, тому й ім'я того чоловічка Квасір походить від слова «квас»?

– Я не лінгвіст, тобі краще знати. Але майже всі індоєвропейські народи зберегли пам'ять про священний напій, що дарував натхнення і почуття причетності до вищої мудрості. Як правило, його виготовляли за допомогою меду. Сам же Квасір, мабуть, був духом цього напою.

– Щось пригадую. Здається, того Квасіра згубили якісь гноми.

– Саме так. Спочатку Квасір намагався вчити людей мудрості.

– І їм це було нецікаво!

– Звичайно. Але знання Квасіра оцінили два гноми, які його вбили, зцідили його кров, змішали її, знову ж таки, з медом і зварили чарівний напій – Мед Поезії. Вийшло три чани чарівного меду. А самі гноми сказали, що Квасір помер сам, захлинувшись у своїй мудрості.

– Просто «горе от ума»! Але той, хто скуштував цей мед, міг оволодіти всіма знаннями світу або стати поетом.

– Так. І не просто поетом. Тоді поезія вважалася чарівною мовою. Правильно застосована римована фраза ставала магічною формулою, що творила чудеса.

– Щось не пригадую як Одін⁵ заволодів чарівним медом...

– Мед Поезії у гномів відібрав один велетень. Сховав напій у печері, а охороняти його поставив свою доньку. Одін спокусив доньку велетня. І після трьох ночей

⁵ Одін – верховне скандинавське божество.

палких любовців вона дозволила йому зробити три ковтки меду, по одному за кожну ніч. Вона була дуже здивована, коли Одін за три ковтки осушив три чани меду. Одін перетворився на орла і полетів.

– Потім за законами жанру за Одіним погнався батько доньки?

– Звичайно. Велетень теж перетворився на орла і ледь не наздогнав Одіна. Одін навіть впустив на землю часточку меду. Найгіршу часточку меду, яка дісталась найгіршим митцям. Найкращу частину Меду Поезії боги споживають самі, а також дарують обраним людям.

– Тобто здатність до справжнього мистецтва – то завжди дар богів.

– Саме так. Мало того, міф про вбивство богами одного з них і виготовлення з убитого священного напою зафіксований у багатьох індоєвропейських народів. Тут і жертвоприношення бога Сомі⁶, і, відповідно, священний напій сома в Індії. І те, як титани розірвали Діоніса, грецького бога виноробства.

– А в Індії цар птахів Гаруда⁷ вкрав напій безсмертя амріту. Ну просто як Одін!

– Я ж до чого веду, Лесю. Я кажу про роль такого образу, як мед, у міфології. Саму Артеміду називали священною бджолою. І бджола була культовою істотою Артеміди. В Індії бджола була також символом Індри, Вішну і Крішні. У Єгипті бджола була символом особливої вітальної (життєвої) сили – мани, а також мудрості. Сама бджола народилася від сльози сонячного бога Ра. Давньогрецькі й давньоримські поети порівнювали себе з бджолами. Відповідно, мед був символом поезії і вищої мудрості. А згадай епоху Відродження і відверту фразу Ронсара «Je ressemble a l'Abeille» – «Я мов бджола».

⁶ Сом – в давньо-індійській міфології священний напій, та божество цього напою.

⁷ Гаруда – цар птахів, який приніс Індрі напій сому з третього неба. Індра – бог-громовержець.

– Акридами та диким медом харчувався Іоан Предтеча. Але до чого ви хилите?

– Ти питав мене, як відрізнити музу від звичайної дівчини.

– Питав.

– От я й кажу. Від музи має пахнути медом, – і Микола Панасович переможно подивився на мене.

– Тобто? – спитав я. – Медом?

– Саме так, медом. Звичайно, я не сам до цього дійшов. Коли я з нею зустрічався, я відчував від неї легкий запах меду. Тоді я вирішив, що то в неї були парфуми з медовим запахом. Хоча я ніколи не бачив, щоб вона користувалась парфумами. Але коли ми були разом, я просто не думав про такі дурниці.

– Може, вона його їла?

– Ні. Я постійно був поруч. Не їла вона меду.

Потім, через багато років, віддаючи шану романтичним спогадам про молодість, я шукав парфуми з тим незвичним медовим смаком. Але ні в Україні, ні за кордоном я подібного аромату не знайшов.

Це вже згодом, звернувшись до міфології, я зрозумів, чому від неї пахло медом. Тому що вона божествена істота, і тому що вона наділила мене мікроскопічною часточкою чарівного меду. Після неї я й став справжнім художником. Отже, єдина відзнака, за допомогою якої можна відрізнити Музу, – це запах меду.

– Ви сумуєте за нею?

– І так, і ні. Я щасливий, що вона є, що вона гарна і що вона житиме вічно, допоки існує людство і мистецтво. Дивно, Музи, ці маленькі безбожні істоти, все життя пройшли поруч із людством, всю історію. Я думаю, моя Галинка стояла ще поруч із первісним художником в печері десь на плато Тассілін Аджер в Північній Африці, вісім чи десять тисяч років тому, коли він малював свого першого бізона. Розводила для нього фарбу, дивилася на свого першого художника, як на дитину, і лагідно посміхалася.

Минув час. Наші шляхи розійшлися, і я давно не бачив Миколу Панасовича. Я забув його історію. Потім знову згадав. Я вирішив написати про це оповідання і навіть шукав Музу. Звичайно, я не повірив його словам. Я поважав Миколу Панасовича, але вважав його теорію дотепним жартом. Жартом, який примусив мене замислитися.

Я уважно вивчав портрети дружин і коханок видатних митців. Порівнював зі старовинними портретами і скульптурами. Іноді навіть бачив деяку схожість.

Я продовжував вивчати ці обличчя. Їх було безліч. Вони проходили повз мене, зливаючись у потік кольорів, рисочок і форм, доки нарешті я перестав їх розрізняти і сприймати. І я припинив шукати Музу.

Обличчя на картинах – це ніби відблиски різних цивілізацій, епох, племен. Враховуючи те, що в крові у мене повний інтернаціонал, я думаю, що десь є і картина, де зображений мій предок, на якого я дуже схожий. Тобто стою я, такий собі з 17 сторіччя, у старовинному капелюсі з пером, в панталонах і колеті⁸, й уважно дивлюся на вас із картини, як із минулого.

Але крім старих портретів було ще дещо.

Вивчаючи міфологію та мистецтво, я знову і знову помічав сліди меду. Звичайно, я реаліст і в демонічну маячню не вірю, хоча й люблю містику і міфологію. Я розумію, що митці використовували образи меду і бджоли лише як образи. І роль їх муз грали не демонічні істоти, а звичайні гарні жінки.

Але іноді запах меду з'являвся на сторінках несподівано. І це мене непокоїло.

⁸ колет – коротка куртка без рукавів у 16 – 17 ст.

Перськомовний поет з Індії (13 сторіччя) Амір Хосров Пехлеві писав про медову посмішку своєї коханої.

Потім бджола з медом несподівано прокралася на сторінки Кама-Сутри. Ось опис досконалої жінки на ім'я Падміні: «Вона прекрасна, мов лотос, що ще не розкрився. Вона струнка і граційна, мов лебідь. Її голос – мов пісня пташки, її слова – мов сома. Від неї – дихання мускусу, і над нею кружляє золота бджола, як над квіткою, що приховує запах меду...»

Прокл⁹ писав:

Музи, молю, з юрби багатогрішного граду людського
Вічно ведіть до священного світла блукаючу душу!

Хай наповнить її мед з ваших сот...

Музи і мед. Невже Микола Панасович правий?

Треба відпочити і звільнитися від цієї маячні. Я закрив книжку, вийшов із будинку і попрямував до найближчого кафе. Ось симпатичні дівчата сидять за столиком навпроти. Сміються. Їх троє. Дві сидять обличчям до мене, й одна – спиною. Я взяв безалкогольний коктейль і попрямував до них, знайомитися.

Дівчата – то живі квіти, якими варто милуватися, і Аріадни, що рятують хлопців із лабіринтів, куди вони самі себе заводять. Іду просто знайомитися. І просто спілкуватися.

Я привітався з дівчатами, і тут побачив обличчя тієї, що спочатку сиділа до мене спиною. Ніби звичайна дівчина. Джинси, футболка, маленький рюкзачок, великі трохи підведені сірі очі і недорого біжутерія. Але обличчя... Я не скажу, що коли я її побачив, час зупинився. Ні. Він уповільнився, а потім знову пішов швидше, а потім знову уповільнився. Дивний ефект.

Я вже бачив це обличчя. Сьогодні. На репродукції, в альбомі. Початок 19 сторіччя. Дежавю...

⁹ Прокл Діадок – античний поет та філософ.

Дівчата трохи напружилися. Я мовчав і, мабуть, був блідий мов полотно. Але я трохи опанував себе і, щоб розрядити обстановку, почав розповідати одну смішну історію зі свого життя.

Я розповідав і дивився тільки на неї. Не дуже-то вона і схожа на ту жінку з репродукції. Але яка ж вона гарна! Мені потрібно було їй сподобатися. І я хвилювався, бо знав, що часу в мене від 15 секунд до кількох хвилин максимум.

Я щось говорив, а її очі казали: «Ага, знаємо ми вас, хлопців, але я сьогодні добра, тому послухаю тебе ще трошки».

Але в наступну мить я, можливо, випадково сказав щось, що їй сподобалося.

Вона уважно глянула на мене і кліпнула віями. І тут я відчув, як десь в іншому світі рипнула і почала повільно відчинятися чарівна золота брама.

А потім дівчина посміхнулася мені так доброзичливо і так тепло... І в ту ж мить я відчув легкий запах меду...

ЛЕГЕНДА ПРО СОН ВЕЛИКОЇ МАТЕРІ

Марко викладав в університеті, «Історію міфів» та «Релігієзнавство», а також мав власний спецкурс про вуду та шаманізм. Університет платив небагато.

А Марко був молодим темпераментним хлопцем, любив життя і дівчат, тому частенько підробляв приватними заняттями. Клієнтів знаходив через інтернет.

Загалом жив він непогано і навіть весело.

Але саме сьогодні від самого ранку йому було сумно, нудно і самотньо. Лекцій цього дня не було. Він міг спокійно розписати навчальні плани або перевірити курсові, однак робота не йшла ні до рук, ні до голови.

Сів за комп'ютер. Перевірив пошту. Підключив аську. Але Сашко був зайнятий, Петро відсутній; Тарас і Олена теж не виявили особливого бажання спілкуватись. Зате Юля була он-лайн, і Марко почав розмовляти з нею. Дружили вони давно, але особисто не зустрічались, оскільки жили в різних містах.

Юлія: Привіт.

Марко: Привіт. Як твої справи?

Юлія: Погано. Мій хлопець – егоїст, він мене не любить.

Марко: Ясно.

Юлія: А в тебе як?

Марко: Нормально. На вихідних ходив із дівчиною в кіно. Як твоя донька?

Юлія: Вчора до ночі з нею вирішували задачки з математики. Я ж уже в третьому класі.

Марко: А знаєш, як Оноре де Бальзака записали в церковних книгах Бердичівського костьола, коли він одружувався?

Юлія: Як?

Марко: Щось на зразок: «Юнак, віком 50 років». Юнак означало, що він до того не був одружений. Тоді вважалося, що поки не одружився – то пацан, а не чоловік.

Юлія: Знаєш, юначе, може, тобі теж потрібно вже чоловіком ставати і не треба чекати до 50 років? ☺

Марко: ☺

Юлія: Я щось останнім часом дуже заміж хочу. Я на таких, як ти, які до 30 років не одружилися, ввела б спеціальний податок!

Марко: Це ти з жіночої солідарності. Зрозуміло ☺ Між іншим, за радянських часів був податок на неодружених.

Юлія: Невже? ☺ Які комуністи хороші, виявляється.

Марко: Ну так. Сім'я – осередок для розведення нових робітників, робітниць та солдатів для суспільства.

Юлія: Ну ось, жінкам би заміж та дітей народжувати, а чоловіки носом крутять.

Марко: Якби діти росли так само швидко, як кошенята, я б їх уже цілу купу наплодив.

Юлія: Ну тоді, за таке нікчемне життя, бути тобі в наступному житті домашнім котом зі всіма відповідними позитивами та негативами ☺

Марко: ☺ Точно, скажуть мені: «Жив, як котяра, – бути тобі тепер котярою».

А от ти в наступному житті будеш знову милою жіночкою, а я буду лежати в тебе на колінах, пухнастим і теплим кошеням, і ти чухатимеш мене за вушком, а я буду муркотіти від задоволення, і ми не знатимемо, що колись були знайомі!

Юлія: Марко, живи краще як людина, а то я зараз детально розкажу, що роблять із домашніми котиками, щоб вони залишалися домашніми...

Марко: Ні-і-і-і!!!

Юлія: ☺

Марко: Все, я буду поводитись добре і навіть одружусь. Можливо...

Юлія: ☺ Було ж ясно сказано, плодитесь і розмножуйтесь. А неслухняні будуть покарані.

Юлія: Чого ти замовкнув? Не лякайся. Жартую я... Але ідея з покаранням в наступному житті мені сподобалась.

Марко: Знаєш, існує стародавня легенда, що найсильніша сутність в цьому світі – це Велика Мати. Вона колись створила весь світ. Вона головна богиня.

Іноді вона, щоб пізнати або відчувти своє творіння, приходить у світ в особі звичайної жінки. За іншою версією вона втілюється в звичайну жінку випадково, просто уві сні, вона на якусь мить забуває, хто вона насправді, а мить її сну – то ціле людське життя. Так чи інакше, але вона спочатку народжується, потім виростає, зустрічається з чоловіками, народжує дітей, пере, готує, ходить у магазин із кошиком. І вона не пам'ятає, хто вона.

А потім, через п'ятдесят чи сто років, вона ніби помирає і переходить в інший світ, і прокидається, але сон свій чудово пам'ятає... І пам'ятає всіх людей, із ким спілкувалася протягом життя.

Тому представники того древнього народу, який вірив у сон Великої Матері, ставилися до всіх жінок із великою повагою й обережністю, бо будь-яка жінка могла виявитися втіленням Богині.

Юлія: Ну от, ти сам все знаєш...

Марко: Так що, це ТИ?

Юлія: Ну так.

Марко: Я впав зі стільця, трохи вдарився.

Марко: А ти... ні за що на мене не сердишся? Ти вибач, якщо що. І одружитися я справді постараюсь.

Юлія: ☺

Марко: ☺

Юлія: Ну в тебе є один рік.

Марко: А чого так мало? Дай хоч два чи півтора.

Юлія: В тебе був тридцять один рік. Я і так бонус тобі даю.

Марко: Юлю, ти мене лякаєш.

Юлія: ☺

Марко: Ну добре, рік – так рік.

Марко: Скажи, а ти:

1) здогадалася, що легенду я тільки-но придумав?

2) не здогадалась?

3) чи ти насправді вона?

Юлія: Ну, звичайно, вона ☺

Марко: Богиня ☺

Юлія: Хороша легенда, і насправді ж нічого просто так не вигадується ☺

Марко: Так іноді ніби чарівний вітерець дмухне і занавіски відхиляться і показують краєчок істини. А потім усе повертається на круги своя.

Юлія: ☺

Марко: Ти класна. Добре поспілкувались ☺

Юлія: І мені сподобалось.

Марко відключився від аськи.

Думки неслися в голові швидко, перебиваючи одна одну:

«Така кельтська легенда дійсно існує. Блін. І Юля поводитися неприродно...

Колись жерці вірили, що Велика Богиня може в будь-який момент почати розмовляти вустами будь-якої жінки. Тобто будь-яка жінка може несвідомо стати медіумом.

А раптом це дійсно правда? А раптом Велика Богиня тільки що розмовляла зі мною? Блін! Тепер ще одружуватися доведеться!

Одружитися? Дзуськи!..

Ну нащо? Було ж все так добре. Блін. Блін! Блін!..»

ПРИГОДИ ГАНСА ХРИСТИЯНА У НЕТРЯХ КОПЕНГАГЕНА

*Епігони все ж таки
взяли Фіви!*

Едгар

Глава перша,

або Чи курять чемні хлопці опіум у притонах?

Чи знаєте ви, що таке копенгагенські опіумні притони в середині 19 сторіччя? Ні, ви не знаєте копенгагенські опіумні притони!

Можливо, ви курили опіум в Амстердамі? Так от, скажу я вам, в Копенгагені не гірше.

Середина 19 сторіччя. Благословенний час порівняно дешевих наркотиків. Коли, наприклад, звичайний студент юридичного факультету (молодий тоді і зелений практикант Скотленд-Ярду) Шерлок Холмс міг дозволити собі свою першу дозу кокаїну¹⁰, навіть не дуже сильно спустошивши худенький студентський гаманець. Спробував перед екзаменами, звичайно.

Проте в 19 сторіччі кокаїн був ще маловідомим способом прикрасити буденність.

Люди воліли бачити опіумні сни.

І порівняно ринкова економіка так званого дикого капіталізму йшла назустріч чисто людському прагненню втекти від реальності і не бачити, що ти сам із собою наробив.

А щоб задовольнити бажання однієї людини, інші мають спочатку, як не дивно, організуватись, а потім ще й добряче зопріти.

Так-так, багато людей мають добре зопріти, щоб якесь розбещене щеня замість того, щоб вчити вошиву

¹⁰ Мало хто звертав увагу, що шляхетний лицар карного розшуку сер Шерлок Холмс полюбляв кокаїн (дивіться уважно оповідання Конана Дойля «Знайомство з Шерлоком Холмсом»).

юриспруденцію, змогло пірнути в нетрі свого хворого мозку і під пекельними небесами гріховних бажань принаймні уві сні здійснити свої досить-таки примітивні бажання. Тобто продати свою душу швидко, похапцем і задешево. Навіть не поторгувавшись. «Ох ця молодь, ця молодь!...» – розчаровано сказав би один мій знайомий Мефістофель¹¹ з Одеси.

Так от, уявіть собі, що ви сірий журавель, звичайний сірий журавель, який, наївшись жабенят десь в дельті Хуанхе, прямує собі... ну, наприклад, у Камбоджу.

Досить тривіальний курс для сірого журавля, який наївся жабенят.

Так от, летите ви собі, летите, й ось, пролітаючи над... Ні, не над гніздом зозулі... Курс ваш пролягає над Північним В'єтнамом, а значить, пролетівши над рисовими полями Південного Китаю і перетнувши північно-в'єтнамські гори, ви опинитесь над безкраїм яскраво-червоним морем опіумного маку. І ви побачите, як маленькі люди в жовтих конусних капелюхах із сірими мішками повільно рухаються цим полем, і згори вони здаватимуться вам маленькими жовтими горбатими грибочками, що рухаються. От так опіум починає свою химерну подорож до Копенгагена. Спочатку коробочку з маковим сім'ям зривають за grubілі руки в'єтнамця, потім опіум рухається ногами в'єтнамця, потім очищується, сушиться, подрібнюється.

Нарешті ховається в діжки, вантажиться на корабель. І ось вже під голосні матюки боцмана і менш голосні матюки матросів опіум виходить у море. Діжки з опіумом стоять близько одна біля одної в солоному темному трюмі. Стоять, мов солдати. Мов добре відгодовані пруські піхотинці часів Фрідріха Вільгельма. Стоять діжки. Стоїчно стоять. І корабельні щури їх не потривожать. Щури – не дурні. (Щури зав'язали). І семиденні штормові гойдалки біля острова Ява ним не зашкодять.

¹¹ *Мефісто Яковлевич Шварцбурд – контрабандист-рецидивіст, його на Малій Арнаутській вулиці всі знають.*

Діжки з опіумом стоять і мовчать, і чекають, і тримають в собі ті сни, що мільйони років бачили опіумні маки під небом В'єтнаму. Так, мак теж бачить сни, але зрозуміти їх ви не зможете. У вас занадто за grubілий мозок, і вам не зрозуміти, що це таке – місяцями чекати тієї миті, коли до вас на хвилину прилетить чарівний метелик, чиї крильця ще тендітніші, ніж твої ніжні пелюстки.

Так от десь біля Малаккської протоки на корабель спробують напасти китайські пірати. Але одноногий боцман буде на висоті. Матроси його бояться, поважають і слухають. І капітан віддасть правильні накази, і пірати не зможуть наздогнати корабель.

О, цей капітан. Він ніколи не помиляється, він ніколи не погрожує і ніколи не кричить, але в його холодних очах (холодних, мов Північне море) є щось, що примушує матросів боятись капітана сильніше, ніж вони бояться боцмана. Так, капітан віддасть правильні накази і пірати не зможуть наздогнати корабель. А якщо зможуть? Тоді боцман загине у бою, забравши з собою декілька необачних піратів, половина матросів теж загине, а половина матросів здадеться піратам, щоб ті змогли їх потім зарізати в спокійнішій обстановці, а капітан... Після того, як капітан загине від влучного пострілу, китайські пірати висушать і підвісять його голову в кают-компанії, якщо цю брудну кімнату для сварок і пиятики можна назвати кают-компанією. А діжки? Якщо піратів не потоплять британські фрегати, які от-от мають з'явитися на обрії, то наші діжки перемістяться на піратський корабель і спокійно допливуть до порту Бангкока, де їх ще раз комусь перепродадуть, перевантажать, і вони попливуть старим курсом в Європу. Люди – ніщо, опіум – все. І якщо когось з людей не стало – опіум від цього не постраждає. Бо мрії дорожчі за піт, за гроші і за кров.

Далі буде теплий вітер Індійського океану. Новий боцман і новий капітан. Боцман вже буде з двома ногами, а капітан молодий честолюбний і з вузькими

вусиками. І вночі корабель пройде повз стадо сплячих китів. А вдень корабель супроводжуватиме весела зграя дельфінів. І морські сирени співатимуть свої беззвучні пісні, а летючі риби падатимуть на палубу і безсило ворушитимуть зябрами. І небо буде зливатись із морем. А потім зустрінуться якісь допотопні арабські торгові кораблі з низькими бортами і косими вітрилами, які везуть до Індії африканську каву. Будуть і величезні кораблі ще живої Ост-Індської компанії. І перші пароплави, що йдуть курсом із Кейптауну на Бомбей. Йдуть своїм курсом і викидають у повітря іскри та густі клуби диму.

Суецького каналу ще нема, і Кейптаун – один із найважливіших портів у світі. Корабель звично зупиниться там поповнити свої припаси. А матросів відпустять на берег трохи розвіятись. Їх чекають ром, веселі трактири і товсті шльондри з портових борделів. А через кілька днів матроси і, що гріха таїти, капітан також, трохи втомлені від «відпочинку» (тобто пиятики і сексу), піднімуть якір і полишать Кейптаун, щоб нарешті обігнути Африку і піти курсом на екватор. Близько екватора сузір'я поміняються місцями. Південний Хрест зникне – і вони побачать Полярну зірку. Й ось Касабланка, в порту якої марокканські робітники і робітниці танцюють і співають свої сумні ритмічні пісні. Зустрінеться корабель із прапором іспанської корони, такий же застарілий, незграбний і пихатий, як його вмираюча імперія. Море стає холоднішим. Все частіше на шляху трапляються британські і французькі прапори. І нарешті – Північне море, яке здається білим під нічними небесами європейської півночі.

І ось Копенгаген. Порт. Діжки розвантажують, опіум зважують, і він розтікається вулицями Копенгагена і скупчується в темних непомітних місцях, де палає вогнище брудного, але привітного місця, комфортного в своїй байдужості до тебе.

Нас при вході зустрічає китаєць. Він кланяється. Але ти бачиш по його очах, наскільки він тебе зневажає. Але тобі байдуже. Опіум вже опинився в чорній трубці з погризеним мундштуком, і молодий хлопець бере цю трубку, затягується і відкидається на подушку.

Знайомтесь, це наш герой – молодий сором'язливий хлопець Ганс Християн.

Він затягнувся – й очі його стали скляні. І він тільки що за одну мить побачив те, що я вам розказав про химерний шлях опіуму від В'єтнаму в нетрі Копенгагена.

P.S.

Прохання не сприймати цей текст, як рекламу наркотиків. Сприймайте, як літературне хуліганство.

ІСТРІЯ

(мініатюра)

На пошану М. В. Гоголя

А чи знаєте Ви, що таке справжня ніч в Істрії?

Чи відчували Ви, як пахощі соснових парків вплітаються в солоний подих Адріатики, як обережні кроки привидів античності ховаються у шепоті прибою? Чи бачили Ви ясну ніч Істрії, коли два місяці і два зоряних неба – вгорі і в морі – дивляться одне на одного і на вас? Чи бачили Ви, як вночі з глибин підіймаються дельфіни і милуються феєрією зоряного неба й напівпрозорим Місяцем, який, коли дивитись на нього занадто довго, немовби зникає з очей і твоєї свідомості. І ти розчиняєшся у цих небесах, і в цих зорях, і в нічному подиху засинаючого моря, і в снах одинака дельфіна, який у минулому житті був художником, і в цьому повітрі, і в ледве чутному шелесті сосен, і в твоїх мріях, і в безмежності Всесвіту, і в застиглому часі. Чи знаєте Ви, що таке Істрія? Чи знаєте Ви, що таке мрія? Ні, Ви не знаєте, що таке Істрія!

МЕДІУМ

– Я тобі кажу, наше місто захопили інопланетяни.

– Жартуєш!

– Думай, як хочеш. Але за те, щоб довести тебе до Приморська, я взяв із тебе сто гривень, а щоб вивезти звідти – візьму тисячу! І ти ще вдячний мені будеш. До речі, це в тебе золотий перстень?

– Так, золотий. Золоті персні накопичують енергію і допомагають повернутися з інших світів у світ реальний.

– Ха! А ти прикольний чувачок. Жартуєш. Нічо', доїдеш до міста, жартувати перестанеш. А почалося все кілька днів тому. Люди мов показалися. Хто тікає з міста. Хто по домівках поховався. А по місту все ходять ці патрулі інопланетян. І людей вербують у свою армію. Типу, в Галактичну піхоту. Стаціонарний зв'язок відключено: телефон-телеграф в руках інопланетян. Вишку мобільного зв'язку, що на горі стояла, вони зламали. Містечко повністю в їхній владі. Тільки наш міліціонер ще продовжує боротись – партизанить, мов Ковпак, по тилах супротивника.

Тут, на узбіччі дороги, я побачив солдатів та кілька БТР-ів. Солдати в камуфляжі і з автоматами проводжали нашу машину втомленим і байдужим поглядом.

– О! Бачиш, внутрішні війська вже почали перекривати дороги. Нарешті до керівництва дійшло, що треба щось робити. Цікаво, бомбити будуть? Я тобі кажу, добром це не скінчиться. До речі, ти застрахований?

– А тобі не пофіг?

– Та годі, це я так. Інопланетяни ж людей вбивають. Не знав?

– Ну і балакучий же ти. На дорогу дивись!

– А чо' на неї дивитись? Все життя тут їжджу. Слухай, чоловіче, обличчя в тебе знайоме. Але, здається, ти не з наших. Теж курортник?

– Ні, я артист. Може, ти афішу бачив. Театр оригінального жанру. Жінка-змія. Дресировані тварини. Факір, що їсть полум'я та бігає по склу. А я – ілюзіоніст, фокуси показую, думки відгадую. На афіші якраз я зображений.

– Ні, на афіші намальований якийсь хлопець, схожий на молодого Марлона Брандо, з вусиками.

– Це я. Просто художник мене так бачить. А вусики я приклеюю.

– А... Зрозуміло. Тепер накрилися ваші гастролі мідним тазом. Га-га-га! Хіба що інопланетянам показувати будете. Га-га!

– Наша трупа затрималася на день. Багаж із реквізитом помилково в Одесу відправили, я якраз їздив розбиратися. Тепер все нормально. Так що через два дні вистава відбудеться. Можете не хвилюватися. Завтра і трупа вся з'їдеться.

– Інопланетяни зроблять тобі трупу. І трупа, і трупу. Все зроблять.

Ми нарешті під'їхали до містечка. Під вказівником із написом «ПРИМОРСЬК» стояли двоє чоловіків у сірих комбінезонах. Комбінезони були дивні і болісно нагадували про старий американський фантастичний чорно-білий серіал 60-х років «Зоряний шлях».

Один із чоловіків зробив жест рукою, щоб ми зупинилися. В руках вони тримали щось, подібне на іграшкову зброю.

– От, блін, попалися! – вилаявся таксист.

– Що це таке?

– Та я ж кажу – інопланетяни.

Тут один із інопланетян, який був схожий на звичайного нашого хлопця (хіба що трохи обкуреного), заговорив, причому без жодного акценту: «Земляни, здавайтеся!»

– Та ми що? Ми нічо', – заговорив таксист.

– Земляни, виходьте з машини!

Ми вийшли. Мені здавалося, що це якийсь сон.

– Руки за голову. Ключі від машини!

– Не віддам! – таксист став вириватися з рук інопланетянина. Почалася бійка.

– Е, мужики, припиніть! – крикнув я.

Один із інопланетян направив на мене свого іграшкового пістолетика. Другий вистрелив у таксиста. З пістолета вирвався товстий яскравий промінь і обпалив руку таксисту. «А-а-а-а!» – закричав він. І я відчув запах горілого м'яса і волосся.

– Сволото! – Крикнув таксист, кинувся в машину і витягнув з-під сидіння пістолет. – Зараз, мля, я вам покажу! Боцман Сидоренко – це вам не...

Інопланетяни відступили на кілька кроків, і один із них щось кинув у таксиста. Таксист закричав, випустив пістолет і почав щось ловити під сорочкою. Та раптом спалахнув яскраво-рожевим полум'ям і вибухнув.

Я повернувся і швидко побіг в кущі.

– Землянинне, здавайся! – і кілька променів опалили гілля навколо мене. Я біг кущами, потім – лісом, але інопланетяни мене не переслідували.

Якась маячня. Що тепер робити? Пішки йти назад? Злякавшись двох придурків? Тим більше, що в Приморську залишилися мої речі і частина грошей. І я вирішив пробиратись до міста.

На вулицях було тихо і безлюдно. І це в курортний сезон! Ще кілька днів тому тут плюнути було нікуди – всюди курортники. Що сталося?

Тут я побачив знайомих: міліціонера Петровича, лікаря Мармурку і вчительку Міроніду. Вони ховалися в кущах.

– Ти що, дурний, сам вештаєшся? До інопланетян в полон захотілося?

– Які до біса інопланетяни?

– А ти не знаєш?

На жаль, я вже знав і розповів їм історію про таксиста.

Потім Петрович коротко повідомив про те, що місто повністю під контролем інопланетян, розказав про

обшуки, арешти і про те, що інопланетяни масово вербують людей в Галактичну піхоту. Вони озброєні променевими пістолетами. А також маленькими керованими гранатками, від яких неможливо сховатися. Така гранатка якимось чином потрапляє під одяг, пересувається там і вибухає тільки якщо цього забажає галактичний піхотинець.

Лікар Мармурка зауважив, що людина, яка завербувалась у Галактичну піхоту, повністю втрачає здатність до самостійного мислення і в усьому слухається інопланетян.

– Діти! Навіть дітей вербують у свою піхоту! Взагалі сором втратили! – розгублено хитала головою вчителька Міроніда.

– На цей момент, – сказав Петрович, – ми тут – єдиний рух опору. Дивись, що в нас є! – і міліціонер показав мені рибальську сітку. – Ми вже двох спіймали. Вони зв'язані лежать у моєму гаражі.

– Їхньому здоров'ю ніщо не загрожує! – зауважив лікар Мармурка. – Невеличкий укольчик, і вони сплять. Потім ми їх розв'яжемо, ну, коли стане зрозуміло, як вивести наших людей зі стану психічної залежності від інопланетян.

– Як це все жахливо, – похитала головою вчителька Міроніда. – Не віриться, що це відбувається насправді...

– Заспокойтесь! – сказав Петрович. – Поки працював мобільний зв'язок, я встиг повідомити райцентр про напад на місто. Хе-хе. Я ж не дурень. Я не сказав про інопланетян. Я сказав: банда терористів... Думаю, група Альфа вже в місті – вони визначають, хто з інопланетян головний, завдадуть удару, і тоді банда розсиплеться, мов замок із піску. Хоча я вже знаю, хто в них головний. Справжніх інопланетян тільки двоє – їх звуть На-Жа-Ка і Кан-Ре-Са. Вони, правда, і найнебезпечніші. Вони ходять у чорних окулярах і чорно-жовтих комбінезонах. Всі інші – це наші люди, просто завербовані в Галактичну піхоту – одягнуті в сірі

комбінезони, які почало шити наше ательє, те що біля ринку. Ну все. Досить балакати. Давайте зачекаємо в кушах, раптом ще когось зловимо і допитаємо.

Ми сховалися. Через деякий час на вулиці з'явився самотній галактичний піхотинець. Він ішов неквапливо і не мав при собі зброї.

Петрович і Мармурка, як завзяті мисливці, накинулися на інопланетянина з сіткою. Я допомагав його зв'язувати. Міроніда ахала й охала десь поруч.

Раптом ми почули чийсь голос: «Так-так! Ось ви всі і попалися!»

Нас оточили люди в сірих комбінезонах. Вони повільно наближались і тримали нас на прицілі своїх променевих пістолетів.

Крім цього, по вулиці до нас спускались двоє в чорних окулярах та шкіряних чорно-жовтих комбінезонах, що нагадували лижні костюми.

– Так-так! – сказав один із них. – А я думаю: хто захопив наших двох піхотинців? Довелося влаштувати цю примітивну пастку. І ви попалися в неї, як щури. Наївні земляни! Мене звуть генерал Кан-Рет-Сап, а це мій заступник – полковник На-Жал-Каб. У мене до вас пропозиція: приєднуйтеся до Галактичної піхоти. І тоді ми разом захопимо світ. Петровичу, як найініціативнішому, дамо звання капрала. А фокусник буде моїм ординарцем, бо швидко бігає. Ха-ха! Погоджуєтесь?

– Вважаєш, що ти Дарт Вейдер? – процідив крізь зуби міліціонер. – А цього не хочеш? – Петрович вихопив пістолет і вистрелив в інопланетяна.

Голова На-Жал-Каба розлетілася, і він впав на тротуар.

– Живим брати, живим! – закричав Кан-Рет-Сап.

Сірі піхотинці накинулися на Петровича і повалили його на землю.

Я зрозумів, що на мене ніхто не дивиться. Я вихопив променевий пістолет в одного з піхотинців, направив

на лідера інопланетян і натиснув на курок... Але пострілу не було. Я тис і тис, та пістолет не стріляв.

– Наївний землянин! Воно не стрілятиме, доки ти не завербуєшся в Галактичну піхоту!

І Кан-Рет-Сап щось кинув у мене. Це щось вдарило мене в груди, і під сорочкою забігло на потилицю. Я випустив пістолет і почав ловити його, але не міг спіймати – воно перебігало під сорочкою то на живіт, то на спину. І я зрозумів, що зараз вибухну.

– Зачекайте! – закричав я. – Здаюся!

– Здаєшся? – перепитав Кан-Рет-Сап. – Цього не досить, ти повинен завербуватись у Галактичну піхоту.

Я зробив крок назустріч Кан-Рет-Сапу, уважно дивляючись у його обличчя.

– Не хочеться в вашу піхоту...

– Ні, або в піхоту, або зараз ти вибухнеш. Вибирай.

Я зробив ще один крок.

– Я майже вирішив.

– І що ж ти вирішив? – інопланетянин був здивований моєю поведінкою.

Поруч з нами стояло кілька піхотинців, а я був беззбройний. Та я вже вловив дихання інопланетянина і підлаштувався під нього. Відволікаючи прибульця безглуздою балаканиною, я почав змінювати свій ритм дихання, і той несвідомо теж змінив свій ритм. Дивлячись йому межиочі, я почав подумки навіювати йому: «Засинай! Засинай! Тобі хочеться спати. Спати! Спати!»

– Думай швидше, землянине, а я поки вигадую кару для Петровича, – інопланетянин присів у крісло порожнього вуличного кафе.

Я підійшов і зашепотів йому на вухо:

– Спа-а-ати! Спати! Космос каже тобі спа-ати!

– Дивне ти щось кажеш, – сказав він і позіхнув. І розташувався в кріслі зручніше. – А я поки що подумаю, як там...

– Спа-а-ати! Спати! Космос каже тобі спа-ати!

І він заснув. Він мирно сопів, і від нього пахло дитячою жуйкою та шоколадними цукерками. Його обличчя було мені знайоме, але я не міг його впізнати. До нас підійшли Петрович, Мармурка і Міроніда. Піхотинці в сірих комбінезонах почали розходитись.

Ми всі стояли навколо інопланетянина і роздивлялись. Я зняв з нього чорні окуляри. Дивно. Звичайна людина.

Петрович почав хутко в'язати сплячого інопланетянина:

– Його треба ізолювати!

Тут вийшла власниця кафе, пані Серафіма, повненька фарбована білявка:

– Слухайте, мені така маячня наснилася! Ніби я завербувалася в маркітантки в корпусі Галактичної піхоти, а мій чоловік бігає містом і стріляє лазерами з іграшкового пістолетика. До речі, де мій алкаш? Не бачили його? І наснитись ж таке? Цікаво, це до чого? Може, до грошей? Ой, що це ви робите? Нащо дитину зв'яжете? Це синочок нашого автомеханіка. Хороший хлопчик. Відпустить дитину! Іроди!

Ми всі побачили, що замість інопланетянина лежить зв'язаний Петрик, син автомеханіка. Хлопець мирно спав. На ньому була біла теніска і коричневі шортики.

– Блін, що це таке? Він інопланетянин?

– Петрович дослідив його рюкзак. Там була книжка фантастичних оповідань Гаррісона і кілька дисків із фільмами – «Зоряні війни», «Чужі», «Студентка».

– О! «Студентка!» – сказав лікар Мармурка. – Я бачив цей фільм. Там студентка була інопланетним чудовиськом, яке підкорило собі весь інститут, вживлюючи іншим студентам і викладачам у мозок свої маленькі восьминіжки.

– Зачекайте, дивіться!

Поруч із хлопцем була скляна банка фірми «Верес» – «Консервований пастернак».

– Як його звали, цього інопланетянина? – спитав я.

– Кан-Рет-Сап.

– Пас-тер-нак. Тільки треба читати навпаки.

– А того як звали?

– На-Жал-Каб.

– Бак-лаж-ан.

Ми всі повернулися і не побачили застреленого інопланетянина. Замість нього там лежала розбита банка консервованих баклажанів. Консерви розтеклися по бруківці.

– Але ж я стріляв у нього і міг поранити хлопчика, – Збентежено сказав Петрович і розв'язав дитину.

Серафіма відійшла, бо з'явився якийсь відвідувач, який голосно вимагав 100 грамів горілки, щоб залити страшний сон про інопланетян, який йому привидівся. Пізніше підійшов таксист Сидоренко, який був живий, цілий і дуже сильно лаявся. Він кинув на стіл купюру 100 грн, вимагав коньяку і тер ліву руку, на якій швидко зникала червона пляма.

– Зачекайте, – сказала вчителька. – Це баклажани нас гіпнотизували? От маячня!

Лікар Мармурка засміявся:

– Ні, любя, це хлопчик гіпнотизував усе місто. Діти індиго. Я про таке читав.

Хлопчик прокинувся і злякано подивився на нас. Йому було 8 чи 10 років. Він щось лопотів про страшний сон про інопланетян і про те, що він розбив банку з баклажанами. Я витяг гроші: «Тримай, купиш собі нові баклажани».

– Може, про всяк випадок його ізолювати? – спитав Петрович. – А то він знову всіх загіпнотизує.

– Пане фокуснику, а я придумав сам фантастичну історію. Як ви і казали! – сказав хлопчик.

– Вже знаю, – відповів я. – Молодець. Тільки більше не вигадуй таких історій. Добре?

– Добре! Ну гаразд, я побіг, бо, мабуть, матуся мене вже шукає.

Я повернувся до збентежених членів руху опору:

– Я згадав. Кілька днів тому до мене підійшов цей хлопчик. Я винаймаю кімнату в його батьків. Спочатку

він просив, щоб я показав кілька фокусів. Я показав. Але він не відчепився і діставав мене з якимись історіями про інопланетян; тоді я порадив йому самому вигадати подібну історію. Ну, щоб він відчепився від мене. Тільки я йому сказав, що для того, щоб історія вийшла хорошою, треба самому в неї повірити. І він вигадав історію, але повірив в неї так сильно, що загіпнотизував усіх.

Лікар Мармурка похитав головою:

– Здається, це ви, пане фокуснику, його загіпнотизували, чи, точніше, використовуючи хлопця мов медіума, використовуючи його чистий незамулений розум мов призму, загіпнотизували все місто. Я про таке читав.

– Тоді я знаю, кого треба ізолювати, – сказав міліціонер Петрович.

Він поклав мені руку на праве плече, а іншою взяв мене за зап'ястя і викрутив руку назад за спину.

А потім почав трусити мене за плече: «Прокидайся. Прокидайся!» Він заговорив дівочим голосом: «Прокидайся Микола! Ну чого ти заснув?»

Він трусив мене за плече, і від того кафе, лікар, Серафима з пляшкою коньяку розтанули. Ще якусь мить їх образи тріпотіли на сітківці моїх очей, поки я остаточно не зрозумів, що сиджу перед дзеркалом у гримерці. Моя асистентка Зіна трусила мене за плече і кричала: «Прокидайся! Наш вихід! Нас уже оголошують!»

Хитаючись, я вийшов на сцену слідом за Зіною.

Зал Будинку культури селища міського типу Приморськ був повен – курортний сезон у розпалі. Жінка-змія, дресировані тварини і факір із полум'ям і склом вже відпрацювали. Тепер наш вихід.

Цнотлива і спокуслива дівчина Зіна в напівпрозорій сукні вийшла на сцену під бурхливі оплески чоловічої половини залу. Мені аплодували значно менше. У залі почали вимикати світло, залишивши кілька тьмяних ліхтарів.

Зіна повернулася до мене, зосередилась, і очі її стали скляні – вона вже готова увійти в транс, тримати в долонях розпечене залізо і не обпікатись, пророкувати майбутнє, і найголовніше – вона готова літати по залу. А потім ми будемо відгадувати думки курортників: я бачу, що троє моїх асистентів вже розташувались у залі під виглядом глядачів.

Єдина проблема – я досі не знаю, як Зіні вдається літати по залу...

P. S.

Прохання не сприймати оповідання як рекламу консервів «Верес», селища Приморськ чи чорно-жовтих лижних костюмів ☺

ПРО ВАСИЛЬКА ПІОНЕРА І ЗАЛІЗНІ ЯЙЦЯ

(стьоб)

Жив був хлопчик Василько. Одного разу прийшли до нього піонери, відвели його до лісу, запалили багаття і сказали: «Дивись у вогонь. Це – Піонерське багаття». Один із піонерів став з іншого боку вогнища і тримав червоний вимпел із профілем Леніна. А повітря тепле тремтіло. І разом із ним коливався профіль Леніна. І здалося Василькові, що Ленін – це така біла риба. І тут Ленін-риба повернувся до Василька в анфас і хитрувато посміхнувся, а краєчки анфасу тремтіли, як плавники.

– Він ворушиться! – закричав Василько. – Він – риба!

– Чудово, – відповіли піонери, – це значить, він тебе приймає.

Піонери звеліли Василькові: «Кажі: я, Василько, зрікаюсь життя минулого задля життя майбутнього!» І Василько зрікся. «Я служитиму Червоному Духу до скону». І Василько повторив: «Служитиму».

Пов'язали йому піонери на шию червону хустинку і сказали: «Тепер ти один із нас – піонер. А ось тобі ще дещо – тримай його і нікому не показуй». І дали йому залізне яйце.

– Це куряче яйце? – Спитав Василько. – А чому воно залізне?

– Ні, не куряче, – відповіли піонери, – тільки схоже на куряче. А насправді це «Залізне яйце пролетаріату»! Тримай його завжди при собі і завжди розкажуй йому все про себе – і про горе, і про свої здобутки. І нікому його не показуй, особливо ворогам. А якщо питаюсь, що це, – скажи: «А так, нічого. Фігня якась!»

І став Василько піонером. Одного разу піонери послали Василька підглядати за куркулями. Нові друзі хотіли знати, де їхні вороги ховають огірки і горілку.

І ось спіймали Василька куркулі. Схопили його і кажуть: «От ти і попався, піонере, – і посадили його в сарай під замок. – Завтра розберемось із тобою». І спати пішли.

Вночі Василько-піонер заплакав і все розказав залізному яйцю. І раптом яйце впало на землю, розбилося, і з нього випала червона хустинка та вилізло маленьке кошеня – звичайне сибірське.

– Ніфіга собі! – сказав Василько. А кошеня сказало: «Няю!»

– Ти хто? – спитав Василько.

Кошеня відповіло: «Нічого не бійся, тебе врятують наші!» – і втікло.

На ранок куркулі зібрались. А була їх ціла банда – банда Веселого.

Зібралися, витягнули Василька з сараю і сказали:

– Переходь на наш бік! Станеш маленьким куркульчиком. А потім виростеш і станеш великим, товстим куркулем. Тебе всі будуть боятись і поважати. А для цього візьми собі це поросятко, – і протягнули йому маленьке порося – сантиметрів 20-30, не рахуючи хвостика. – Завжди носи його з собою, воно не росте – це чарівне порося, нікому його не віддавай. Кожен куркуль має таке порося. Це порося робить його багатим. Порося треба носити під пахвою, завжди його годувати, пестити і цілувати.

Тут всі куркулі показали Василькові своїх поросятко і поцілували їх.

– Поцілуй зараз це поросятко в рильце – і воно стане твоїм, а ти станеш куркулем, і ми подаруємо тобі справжній обріз. Диви який га-арний обріз!

Обріз був дійсно дуже гарним, а поросятко було кумедне, симпатичне, дуже чисте і дивилось на Василька розумними очима.

– Хочеш бути багатим? – спитали куркулі.

– Ні, не хочу, – відповів Василько.

– Дурний! Переходь до нас, – сказали куркулі. – А не погодишся – ми тебе розстріляємо з обрізів. Цілуй свинку!

– Ні, – сказав хоробрий Василько.

– Ну то ставай до стіни, – сказали куркулі. – Он, до хліву, де дірки від куль.

– І стану, – сказав Василько, – і застрельте мене, і я впаду так гарно під музику, і тонка цівка крові поллється з рота. І всі діти будуть дивитися про мене в телевізорі і мріятимуть буди застреленими.

– Дурний, – сказали куркулі, – з тебе поллється не тільки кров. І музики не буде.

Василько підійшов до стіни, і стало йому якось не дуже весело.

Куркулі підняли обрізи.

І тут під'їхала якась підвода, а на ній сидів дядько Панас. Панас закричав: «Яйця! Кому яйця?!» А в Панаса була повна підвода залізних яєць.

– Що за яйця? – спитали куркулі. – Ану покажи.

– Це – «Залізні яйця пролетаріату», – відповів дядько Панас і висмикнув із воза якусь жердину, і звідти посипались усі залізні яйця і по траві покотились.

Розбилися яйця, і вискочили з них червоні козаки – всі на конях, весь Таращанський полк. І порубали куркулів, і врятували Василька.

Епілог

Що було далі з Васильком?

А далі його возили по всій радянській Україні і показували дітям, і розказували, який він класний.

А потім він виріс, перетворився на начальника і почав ходити з папкою під пахвою.

А потім виявилося, що він шпигун, і його розстріляли. А в 1956-му виявилося, що помилились, і його реабілітували. І поставили йому пам'ятник. А в 1991 пам'ятник розвалили. А в 2010 поновили як туристичний об'єкт. Стоїть Василько такий гарний з гіпсу, з білим галстуком навколо шиї, а під пахвою свинка, й обріз в руках. І ногою спирається на гіпсове яйце, велике, як від страуса. А під пам'ятником стоять китайські діти, приймають одне одного в піонери і салют руками роблять.

От така казка про Василька-піонера і залізні яйця.

ВІЗИТ ПРЕЗИДЕНТА

(Реалістично-саркастичний нарис чиновницького побуту в одній обласній державній адміністрації або майже політична сатира про шкоду адміністративної наркоманії після економічного гвалтування)

Готувались до приїзду Президента заздалегідь. Десь тижнів зо два. Працювали чиновники у вихідні; писали якісь папери, які ніхто і не збирався давати ясновельможному Президенту, ані його поважному почту. Потім множили ті папери на ксероксі. Потім у владних коридорах почали з'являтися бабці і жіночки з ганчірками в руках і від адміністрації понесло якимись дезінфекційними засобами (мабуть, у Президента здоров'я тривке і містечкові володарі вирішили огидних бацил повбивати). Потім на парадних сходах (тих що між «білими левами») поміняли кілька сходинок, бо вони були кирпаті і трохи побиті, дарма що нові сходинки виявились іншого кольору і впадали в очі ще більше, ніж попередні. Але це був ще початок!

Насування Президента особливо було відчутне протягом останніх декількох днів. Це було схоже на наближення цунамі! Поступово тиск збільшувався й «ураган» розгортався з більшою силою, щоб нарешті застигнути на найвищій ноті тремтіння нервів і повної нездатності до адекватного сприйняття і тверезого мислення, і раптом впасти і відкотитись, залишивши чиновників живими, фізично неушкодженими, трохи задоволеними, трохи розчарованими і якимись кволими, немовби після статевого акту чи після новорічних свят.

Але розчарованість і задоволеність будуть потім. Поки що хтось (скажу по секрету, цей хтось був я!) стукає по клавішах комп'ютера і набирає напружений розклад нашого стрімкого Президента: «2 хвилини – прохід по сходах до другого цеху «Швейного об'єднання "Трембіта"», 1,5 хвилини на огляд цеху (дуже цікаво!), стільки-то хвилин – на зустріч із

директорами-динозаврами, стільки-то – на розмови з люмпенами-робітниками, з професорами дутими і просто з демосом на вулицях чарівного міста.

А хтось інший (не я) в цей самий час в одному з готелів чарівного міста – в «Черемоші» – сидить і друкує інший розклад та ще й прејскурант (у тисячах або й сотнях тисяч), прејскурант для Президента та його почту, прејскурант, за який заплатить адміністрація області (якщо зможе).

А поки хтось стукає на друкарській машинці, дехто інший і працює по-іншому. Наприклад, саджає травичку в березневу землю біля того ж таки «Черемоша» або стелиє асфальт під дощем. (Ті ж самі люди після завершення візиту цей розбухлий асфальт поздирають і настелять новий, вже як слід).

Але це все дурниці! Травичка поросла навіть у будинку обласної адміністрації, у владному коридорі – в фойє! Там, де під склом, мов в музеї, застиг державний прапор України, а на стіні висить великий дерев'яний контур нашої області (де, до речі, зображено чомусь 10 районів, хоча насправді їх 11). Так от, під контуром області стоять дві пустотілі тумби, в яких за день до прибуття поважного Президента родюча земля матер... тьху (!), матеріалізувалася (от!), а з неї – уявляєте – декоративна травичка поросла (за одну ніч!). Як це вона змогла? Мабуть, подіяла життєдайна сила Президента.

Та що там травичка, у міліціонерів, які адміністрацію охороняють, блакитні комірці побіліли. А рівно за дві години до появи Президента в коридорі перед сходами замінили щітки для очищення підошов, бо вони були занадто потерті, на інші – не такі старі і не занадто потерті.

А за хвилину до появи Президента у владному коридорі з'явився рясний червоний килим, поки Президент був на другому поверсі – килим зник, і знов з'явився, коли він виходив з адміністрації, і знову зник (тепер вже надовго). Килим-пострибайчик, як у казці! А може, стрибав хтось інший?

А коли поїхав Президент, щітки для підшов раптом «полисіли», а білі комірці на шиях завязятих міліціонерів знов стали блакитні. Хіба це можливо? Чи то зі мною щось, чи все ж із травичкою, асфальтом, килимами, щітками і комірцями міліціонерів? Свят! Свят! Чортівня якась!

Як бачите, готувались до приїзду Президента всі: комірці, килими, начальство і навіть я, грішний. Як я готувався, питаєте? Хе-хе! Начальник сказав мені навести лад у себе на столі (раптом глава держави до нас загляне), я навів... Начальник подивився і схопився за голову (за свою). Застогнав бідненький: «Стіл не має бути занадто чистий! Поклади якісь папки на край столу, діаграми якісь... ні, краще діаграми дай сюди, собі покладу, я все ж начальник!»

Коли шановний Президент під'їжджав до будинку адміністрації, в одному з відділів стався доволі ексцентричний випадок. Спеціаліст по машинобудівній промисловості – жіночка вагою десь під 120 кіло – почала виставлятися у вікно в надії побачити главу держави. Начальство офіційно попросило її злізти (мабуть, застидавшись її справді непересічних принад або хвилюючись, як би вона не випала з вікна... просто на Президента). Але ця пані заявила що не злізе, хіба що її звідти будуть снайпери знімати. А я пожалкував, що снайперів, напевно, не буде.

Сам візит, звичайно, не був вартий електрики, яку спалено задля його підготовки.

До Президента пхалась купа різних голів, заступників, директорів... Всі хотіли помацати його за руку (мабуть, вона в нього стала така ж червона, як той килим або їхнє спільне минуле). Прості громадяни теж були не проти подивитися на живого Президента, а дехто і помацав би його із задоволенням (за горло).

Але були навіть такі, хто зовсім вельмишановним Президентом не цікавився. Під час зустрічі із демосом під відкритим небом, одна жіночка так нестримано поривалася до Президента, що її почали притримувати

і навіть блокувати. «Та не Президент мені потрібен, – закричала жіночка, – а міський голова, я до нього другий тиждень на прийом потрапити не можу!»

А потім глава держави хутко поїхав з області і травичка у владних коридорах посохла (за одну ніч) без життєдайної сили Президента, а потім і зовсім зникла.

Ні, хлопці, що не кажіть, а наш Президент таки володіє якоюсь справді магічною силою, хіба що поширюється вона метрів на 200 в діаметрі, не більше, і аж ні як не впливає на глибинні процеси в державі.

Будь-яке розповсюдження тексту заборонено, поки не зміцніє демократія або поки не загине остаточно.

(1997 рік)

ПОВЕРНЕННЯ

Ніч. Дощ ставав усе сильнішим. На вулицях старого міста не було нікого. Лиш армія крапель крокувала знелюдненим містом. Ліхтарі горіли через одного. А де-не-де з вікон спадало жовте і безсиле світло. І цього було майже досить, щоб дивитись під ноги.

По вулиці ішла жінка з парасолькою і в довгому плащі. Вона вела за руку дитину. Це був хлопчик років п'яти-шести в темній курточці із капюшоном.

Дитина дивилась під ноги, не піднімаючи очі. Хлопчик покладався на маму. Він знав, що не вдариться головою у дерево. Тому дивився під ноги, щоб не зашпортатись. Тамй не видно було майже нічого. І хотілось опустити голову, щоб менше крапель падало на обличчя. Мати намагалася прикрити дитину парасолькою, але вітер робив ці спроби марними. І краплі дощу стікали по її обличчю, мов сльози. І вона їх не витирала.

Так вони і йшли. А дитина думала, звідки цей дощ. Краплі прилітали зверху із темряви. Краплі були довгими, довжезними і, не перериваючись, тягнулися із темряви до землі, наче нитки. Ніби величезна швейна машинка знову і знову зшивала небо і землю мокрими нитками. Головне – іти швидко і не потрапити під невидиму голку.

Нитки? А може, це стебла? Тонкі прозорі стебла мокрих рослин. Вони ростуть із землі до неба і шелестять від вітру. І хлопчик слідом за мамою продирався крізь ці мокрі хаші, розриваючи їх лівою рукою, мов павутиння. Його праву руку міцно тримала мама, і він майже летів слідом за нею і думав про те, що права рука трохи вже заніміла. А ще думав про те, що десь високо над головою у темряві хтось тримає величезний друшляк та ополіскує в ньому свіжезварені макарони. І гарячі макарони апетитно парують, і ось на них вже сиплеться біла бринза. Він відчув у роті присмак овечої бринзи. Але ж вода з неба летиться так

довго, і вода холодна. І вітер холодний. Значить, макарони давно теж стали холодні і слизькі, й огидні, і бринза майже розчинилась і втратила смак.

Хлопчик утрапив ногою в глибоку калюжу і почав падати вниз. Він відсторонено подумав, що там, мабуть, прірва, але мама потягнула різко його руку вгору, він перелетів калюжу і став на ноги.

Вони зупинилися. Перед ними були високі залізні плетені ворота і великий одноповерховий чи навіть двоповерховий будинок. Будинок здався хлопчику високим, і він не міг роздивитись його в темряві. Та й втомилася дитина. Він вже відверто мріяв, щоб все це якомога скоріше закінчилось. Вони увійшли до двору і пройшли трохи вглиб. Там було зовсім темно. Але мати знайшла потрібні двері. Задзвеніли ключі. І він вперше увійшов в цю квартиру.

Для нього це було повернення в місто, де він народився, але в цій квартирі він був уперше. Стелі в квартирі були незвично високі. І тому кімната і кухня здавалися ще пустішими, ніж були насправді. І кроки людей, і їх голоси відбивались від стелі. І від того ставало ще більш самотньо і холодно.

– Їсти будеш? – спитала вона.

– Ні, мамо. Спатки хочу.

Але вона його все одно нагодувала. І скоро він впав на холодні простирадла, згорнувся калачиком й одразу заснув.

Так зустріло його це місто – дощем, темрявою і холодом. Можливо, в цьому був навіть якийсь знак. Не знаю. Але зараз він спав і бачив село, де провів своє літо. Він бачив блакитне небо, виноградне листя і безліч ластівок.

Потім мати підійшла до дитини, поправила ковдру і поцілувала хлопчика в лоб. Вона завжди цілувала дитину в лоб, коли хотіла перевірити, чи немає температури. Зараз температури не було.

Мати вийшла у веранду, відкрила кватирку, запалила цигарку і певний час стояла біля вікна, і мовчки дивилась у темряву.

А хлопчику снилося, що він летить. Над річкою. Над лісами. Над білими сільськими хатами. Він хотів злетіти ще вище, але не міг – його потилиця впиралася в невидиму стелю. Так ніби весь світ міститься в одній великій закритій кімнаті. І вище не злетиш. І цей сон його буде переслідувати багато років.